

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Tomáš Ringsmuth

Sankční aspekty náhrady škody ve světle nového občanského zákoníku

Diplomová práce

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Sankční aspekty náhrady škody ve světle nového občanského zákoníku vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 20. 3. 2019

.....

Tomáš Ringsmuth

Seznam použitých zkratk

BGB	Bürgerliches Gesetzbuch, německý občanský zákoník, ve znění ke dni 1. ledna 2019
Code civil	Code Civil, francouzský občanský zákoník, ve znění ke dni 1. ledna 2019
PETL	Principles of European Tort Law, ve znění ke dni 1. ledna 2019, česky dostupné na < http://civil.udg.edu/php/biblioteca/items/287/PETLCzech.pdf >.
Nariadení Řím II	Nariadení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. 7. 2007, o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy
SSD	Spolkový soudní dvůr (Bundesgerichtshof)
OZ64	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 428/2011 Sb., účinném ke dni 31. prosince 2013
NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
AZ	zákon č. 121/2000 Sb., zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
o.z.o.	císařský patent č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský, ve znění účinném ke dni 1. ledna 1935
Nejvyšší soud USA	Nejvyšší soud Spojených států amerických
ZOdpŠk	zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů

Obsah	
Úvod	6
1 Funkce náhrady škody	8
2 Sankční pojetí náhrady škody v angloamerické právní kultuře	12
2.1 Velká Británie	12
2.1.1 Stručný historický vývoj.....	13
2.1.2 Současná judikatura k přiznávání <i>exemplary damages</i>	15
2.1.3 Shrnutí	16
2.2 Spojené státy americké	17
2.2.1 Judikatura k přiznávání <i>punitive damages</i>	17
2.2.2 Shrnutí	20
3 Sankční pojetí náhrady škody v kontinentální právní kultuře	22
3.1 Německo	22
3.1.1 Vykonatelnost cizích rozhodnutí s <i>punitive damages</i>	23
3.1.2 Ochrana osobnosti	24
3.1.3 Náhrada za bolest a utrpení	25
3.2 Švýcarsko	25
3.3 Itálie	27
3.4 Francie	28
3.5 PETL	30
3.6 Nařízení Řím II	31
3.7 Shrnutí.....	32
4 Rozbor judikatury Nejvyššího a Ústavního soudu ve věcech sankční náhrady škody	33
4.1 Judikatura k přiznávání nemajetkové újmy v režimu Z OdpŠk.....	33
4.2 Judikatura k sankční náhradě škody či újmy v režimu občanského zákoníku.....	35
4.3 Uznání vykonatelnosti rozhodnutím se sankční náhradou škody	38
4.4 Shrnutí.....	38
5 Ustanovení NOZ indikující sankční charakter	40
5.1 Okolnosti zvláštního zřetele hodné při určení přiměřeného zadostiučinění	40
5.2 Cena zvláštní obliby.....	41
5.3 Bezdůvodné obohacení nabyté zásahem do přirozeného práva člověka	42
5.4 Shrnutí.....	44
Závěr	45
Seznam použitých zdrojů	48
Literatura.....	48
Česká judikatura	49
Zahraniční judikatura	50
Právní předpisy	52
Odborné články.....	52
Internetové zdroje	54
Ostatní.....	56
Shrnutí	57
Klíčová slova	57
Summary	57
Key words	57

Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si vybral téma Sankční aspekty náhrady škody¹ ve světle nového občanského zákoníku. Toto téma jsem si zvolil v návaznosti na rekodifikaci soukromého práva v podobě přijetí nového občanského zákoníku a s tím spjatých změn v pojetí náhrady škody. Na základě několika odborných článků jsem se rozhodl právě pro toto téma, jelikož jsem přesvědčen, že otevírá nové možnosti pro fungování českého deliktního práva a zároveň se jedná o téma velice aktuální, přesto ne zcela teorií či praxí vyjasněné.

Sankční funkce náhrady škody je typická pro angloamerickou právní kulturu (obecně známá jako tzv. *punitive damages*), nicméně ve světle novelizace soukromého práva a následné judikatury českých nejvyšších soudů se nabízí otázka, jestli i české právo zná a může využít právě této funkce náhrady škody. Výzkumnou otázkou, jakožto hlavním cílem mé diplomové práce bude zjistit, ve kterých případech, popřípadě zdali vůbec, má náhrada škody podle nového občanského zákoníku sankční funkci. Při psaní diplomové práce budu užívat především vědeckých metod komparace a analýzy. Analýzy bude užito především u rozboru české judikatury a legislativy k mému tématu, komparace pak při srovnávání české právní úpravy a judikatury se situací v zahraničí.

Ve své první kapitole popíši základní funkce náhrady škody, kde vysvětlím krom sankčních aspektů, také její aspekty kompenzační. Dále se budu zabývat sankčním pojetím náhrady škody v angloamerické právní kultuře, jejím vývojem a současnou aplikační praxí tamějších soudů. V třetí kapitole nastíním sankční aspekty náhrady škody v kontinentální právní kultuře, především s důrazem na západoevropskou judikatorní praxi, společně s „celoevropskými“ zdroji práva, jakými jsou PETL a nařízení Řím II. Dále se zaměřím na otázky, jež v souvislosti se sankčními prvky náhrady škody řešily české nejvyšší soudy (Nejvyšší soud a Ústavní soud) a na závěr se budu věnovat jednotlivým ustanovením nového občanského zákoníku, jež indikují sankční charakter institutu náhrady škody. Mezi ně lze zařadit například ustanovení týkající se okolností zvláštního zřetele hodné při určení přiměřeného zadostiučinění (§ 2957 NOZ) ceny zvláštní obliby (§ 2969 odst. 2 NOZ), či bezdůvodného obohacení nabytého zásahem do přirozeného práva člověka (§ 3004 odst. 2 NOZ).

Ve své diplomové práci budu vycházet především z komentářové literatury k novému občanskému zákoníku, zahraniční judikatury, zahraničních odborných článků, judikatury českých nejvyšších soudů a dále publikací souvisejících s tématem náhrady škody a *punitive*

¹ Pod pojmem škoda v názvu mé diplomové práci je zahrnuta i nemajetková újma ve smyslu terminologie NOZ.

damages. Jsem toho názoru, že dostupné zdroje jsou kvalitní. Většina mnou použitých českých zdrojů vznikla teprve v nedávné době, což je pochopitelné vzhledem k tomu, že diskuze ohledně sankčních aspektů náhrady škody se rozvinula až s účinností nového občanského zákoníku.

Téma mé diplomové práce bylo již zpracováno ve vysokoškolských kvalifikačních pracích. Za zmínku stojí diplomová práce Václava Janečka², která je ale zaměřena zejména na komparaci situace ve Velké Británii a v České republice a dále rigorózní práce Alexandry Živělové³, jež se soustřeďuje především na institut *punitive damages* a jeho potenciální aplikovatelnost v českém právním řádu jako celku. Pojetí mé diplomové práce bude jiné v tom smyslu, že se zaměřím na sankční aspekty náhrady škody v pojetí NOZ v souvislosti s tendencemi v zahraničí. Nutno podotknout, že od napsání obou těchto prací uplynulo již několik let.

² JANEČEK, Václav. *Sankční aspekty náhrady škody (právně komparativní analýza)*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013. 66 s.

³ ŽIVĚLOVÁ, Alexandra. *Aplikace institutu punitive damages v českém právním řádu*. Rigorózní práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, 2015. 143 s.

1 Funkce náhrady škody

V úvodní kapitole své diplomové práce nastíním funkce náhrady škody obecně, a to tak, abych v kapitolách následujících mohl rozvést jen jednu z nich - funkci sankční. Obecně lze říci, že náhrada škody má čtyři základní funkce, a to kompenzační (někdy také označovanou jako reparační), satisfakční, preventivní a sankční.

Výstižně funkce náhrady škody popsala mj. bývalá soudkyně Ústavního soudu Eliška Wagnerová ve svém odlišném stanovisku k nálezu Ústavního soudu, který se týkal institutu poskytnutí přiměřeného zadostiučinění. Kompenzační funkci vylíčila takto: „*Obecně lze vymezit účel náhrady škody tak, že v první řadě jde o vyrovnaní nevýhod, které poškozený utrpěl v důsledku škodné události.*”⁴ Naopak (preventivně) sankční aspekt ve světle náhrady nemajetkové újmy nastínila následovně: „*Funkce náhrady škody se podávají z účelů ochrany jednotlivých právních norem (ochrany hodné právní statky), jejichž porušení vyvolává odpovědnost za škodu. Tak se přesouvají kritéria náhrady z vyrovnaní k funkci zadostiučinění pro poškozeného, které lze nahlížet jako plnění se sankční funkcí ve vztahu ke škůdci, plnění zároveň i preventivní funkci v zájmu zabránění dalším škodám.*”⁵ Dle Elišky Wagnerové má tedy náhrada škody primárně vyrovnat „pomyslné mínus plusem”, následně „potrestat” škůdce za jím způsobenou škodu a v neposlední řadě varovat jej, ale i ostatní před způsobením další škody.

Tyto funkce náhrady škody dokládá i o něco novější nález Ústavního soudu⁶ týkající se osoby spisovatele Michala Viewegha, v němž (ale nejen zde) se sankční funkce označuje jako preventivně-sankční, když Ústavní soud dovozuje že „*(...) zásah do práva na ochranu osobnosti (je) civilním deliktem a přiměřené zadostiučinění (je) jednou z civilněprávních sankcí, která má odrazovat rušitele chráněných osobnostních statků a jeho možné následovníky od protiprávního jednání, a být tak nástrojem speciální i generální prevence, což vyžaduje, aby se jednalo o sankci patřičně důraznou a dostačující (přiměřenou) i z tohoto hlediska*”⁷ Ústavní soud tak vyzdvihuje preventivní funkci, která jde ruku v ruce s aspektem sankčním, neboť jsem toho názoru, že čím větší hrozí škůdci postih, tím menší počet škůdců způsobení škody zamýšlí a nakonec škodu opravdu způsobí. Nutno podotknout, že oba výše uvedené judikáty spolu s odlišným stanoviskem Elišky Wagnerové pochází z doby účinnosti OZ64, což ovšem použitelnosti závěrů tam uvedených není na škodu ani dnes.

⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS. 16/04.

⁵ Tamtéž.

⁶ O tomto nálezu bude dále podrobněji pojednáno v kapitole čtvrté této diplomové práce.

⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09.

Za zmínku stojí i pojetí obsažené v komentáři Roučka a Sedláčka, kteří v případě náhrady nehmotné škody (dnes újmy) výstižně odkazují na francouzskou praxi i doktrínu, když: „peníz nemá býti reparací a kompenzací, tj. nemá se jím nahradit citové pokoření, ale penízem se má umožniti citové obveselení.“⁸ Mám za to, že tímto chtěli tito autoři komentáře k o.z.o. poukázat na satisfakční funkci náhrady újmy, jelikož právě touto funkcí by se poškozený měl „obveselit“ a ke svým útrapám spjatými se škodou mu způsobenou přidat i něco, co jeho „duši pohladí“. Cílem satisfakční funkce by tedy nemělo být ono vyrovnání nevýhod.

Funkce náhrady škody popisuje i soudobá česká odborná literatura, jež ovšem leckdy funkci satisfakční opomíjí, a tudíž ne zcela důsledně následuje ono Roučkovo a Sedláčkovo satisfakční „obveselení“.⁹ Naopak Ústavní soud takto nečiní, neboť satisfakční funkci přiznal primární význam při ochraně osobnosti, protože v takové situaci „*rozsah vzniklé nemajetkové újmy nelze exaktně kvantifikovat a vyčíslit.*“¹⁰ Na rozdíl od některé odborné literatury Ústavní soud satisfakční aspekt náhrady škody neopomíjí, váže jej především na otázky vzniku újmy spíše než škody, ovšem s tím, že krom jednotlivých funkcí náhrady škody musíme zkoumat okolnosti každého případu, a to jak ty skutkové, tak i ty právní.¹¹

Sankce (ve smyslu sankčního aspektu) je důležitá i z pohledu teorie práva, jelikož je posledním prvkem¹² z tzv. logické struktury právní normy, říkájíc „*jaké právní následky nastanou, bude-li porušena povinnost, existující v souladu s dispozicí normy.*“¹³ a dále je také označována za obecný znak právní odpovědnosti směřující především k reparaci (kompenzací) nebo k restituci.¹⁴ Teorie práva proto rozlišuje sankci (sankční aspekt) a trest. Sankční aspekt sic může být (a často i bude) pro škůdce trestem, ale jako takový je úzce spjat s kompenzací a z perspektivy soukromého práva je jeho primárním účelem právě ona kompenzace.

Pojem odpovědnost optikou soukromého práva lze chápat několikerým způsobem. V 60. letech minulého století rozdělila profesorka Knappová odpovědnost na dvě základní pojetí, a to pojetí preventivní a sankční. Sankční pojetí představuje odpovědnost jako právní

⁸ SEDLÁČEK, Jaromír. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému, díl pátý (§§ 1090 až 1341)*. Praha: V. Linhart, 1935. s. 672.

⁹ Např. VÍTOVÁ, B., DOHNAL, J., KOTULA, J. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971*. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2015. s. 11.

¹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14, bod 47.

¹¹ Tamtéž.

¹² Ve smyslu tzv. tříprvkové struktury právní normy.

¹³ BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří, GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Praha: ASPI, 2003. s. 77-78.

¹⁴ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. s. 159 a násl.

následek porušení povinnosti¹⁵, zatímco při preventivním pojetí „*ten, kdo je povinen, odpovídá za to, že svou povinnost splní a nikoli teprve ex post za to, že ji nesplnil*“¹⁶. NOZ podle své důvodové zprávy opouští preventivní pojetí odpovědnosti, a naopak se přiklání k odpovědnosti člověka za své jednání, tj. tedy především za to, že se chová řádně, po právu a že splní své povinnosti.¹⁷ Toto vysvětlení důvodové zprávy je kritizováno např. Melzerem, že důvodová zpráva si v tomto ohledu protičeří, jelikož se přihlásila k něčemu, co dle jejích slov, právě opustila.¹⁸ Pravdou ale zůstává, že pojetí odpovědnosti v tom kterém právním řádu je spíše otázkou podřadnou, terminologickou. V podmínkách NOZ se jako nejvhodnější jeví koncepce odpovědnosti sankční.¹⁹

K problematice poskytnutí přiměřeného zadostiučinění se vyjádřil i profesor Hajn: „*Mezi satisfakčním a sankčním působením přiměřeného zadostiučinění existuje vztah komplementarity (navzájem se doplňují, posilují) i vztah konkurence. Z každé této funkce, pokud by byla posuzována odděleně, by vyplýval jiný způsob řešení určitého právního případu. Mezi jejich požadavky proto musí být optimalizováno.*“²⁰ Projevem tohoto prolínání je i potenciální možnost, že by soud přiznával symbolické sankce, a tím tak naplnil satisfakční funkci pomocí té sankční, ovšem pouze za předpokladu, že poškozenému „*jde o čest a nikoliv o peníze*“.²¹

Ve sborníku slavného rakouského právníka, spoluautora Principles of European Tort Law Helmutha Koziola, zabývajícího se komparací jednotlivých právních řádů v návaznosti na deliktní právo, sám Koziol uvádí, že kompenzační funkce je v kontinentální právní kultuře tou základní, následována funkcí satisfakční.²² Také hovoří o tzv. deterenční („odstrašující“, nám terminologicky bližší je pojem preventivní) funkci, která je v některých zemích kontinentální Evropy opomíjena, nebo je jí přiznán až druhotný význam, neboť právě prevence je doménou tamějšího veřejného práva.²³ O sankční funkci je pojednáno v části týkající se amerického deliktního práva, kde se praví, že škoda je určena výhradně rozsahem

¹⁵ KNAPPOVÁ, Marta. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. s. 207.

¹⁶ Tamtéž s. 212.

¹⁷ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. s. 79.

¹⁸ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník-velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013. s. 316.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ HAJN, Petr. K přiměřenému zadostiučinění ve sporech o ochranu osobnosti. *Bulletin advokacie*, 2003, roč. 47, č. 4, s. 9.

²¹ Tamtéž s. 11-12.

²² KOZIOL, Helmut. Comparative conclusions. In KOZIOL, Helmut (ed). *Basic questions of tort law from a comparative perspective*. Wien: Jan Sramek Verlag, 2015. s. 746.

²³ Tamtéž s. 747.

ztráty poškozeného, z čehož výjimkou je právě institut „*punitive damages*”.²⁴ „*Punitive damages*” je taková náhrada škody, jejíž cílem není pouhá kompenzace, ale především: „*potrestání žalovaného za delikt, kterého se dopustil ve vztahu k žalobci, a kterým žalobci způsobil škodu, a dále odstrašení žalovaného nebo jakékoliv třetí osoby od opakování tohoto deliktu v budoucnu.*”²⁵

Lze tedy shrnout, že obecně má náhrada škody čtyři výše popsané funkce, z nichž jsou kompenzační a sankční funkce základní a zbylé dvě, tj. satisfakční a preventivní je doplňují s tím, že funkce satisfakční vystupuje do popředí v případě náhrady nemajetkové újmy. Nejdůležitější ovšem je, že na sebe jednotlivé funkce vzájemně navazují, tudíž je nelze vnímat izolovaně. Dále považuji za nutné zmínit, že důležitost jednotlivých funkcí náhrady škody se liší i podle právní kultury, jak již částečně bylo naznačeno.

Institut, který má v zásadě stejné funkce jako náhrada škody je smluvní pokuta. Jak ostatně mnohokrát judikoval NS, tak smluvní pokuta má funkci preventivní, uhrazovací (kompenzační) a sankční.²⁶ Domnívám se, že rozdílnost funkcí v případě náhrady škody a smluvní pokuty je v intenzitě jednotlivých složek, tj. že v případě smluvní pokuty je nejintenzivnější funkce sankční, zatímco u náhrady škody to bude především funkce kompenzační. Následující kapitola bude zaměřena výhradně na (sankční) náhradu škody v podmínkách angloamerické právní kultury.

²⁴ GREEN, Michael, CARDI, Jonathan. Basic Questions of Tort Law from the Perspective of the USA. In KOZIOL, Helmut (ed). *Basic questions of tort law from a comparative perspective*. Wien: Jan Sramek Verlag, 2015. s. 454 a násl.

²⁵ KÜHN, Zdeněk. *Má mít náhrada škody v soukromém právu sankční funkci?* [online]. jinepravo.blogspot.com, 23. října 2007 [cit. 15. října 2018]. Dostupné na < <http://jinepravo.blogspot.com/2007/10/m-mt-nhrada-kody-v-soukromm-prvu-sankn.html>>.

²⁶ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2013, sp. zn. 26 Cdo 2626/2013.

2 Sankční pojetí náhrady škody v angloamerické právní kultuře

Ve své druhé kapitole se budu věnovat sankčním aspektům náhrady škody v angloamerické právní kultuře, konkrétně ve Spojených státech amerických a Velké Británii zvlášť. Nejdříve stručně shrnu vývoj sankční náhrady škody v obou státech a následně upozorním na trendy v současné judikatuře. Tuto problematiku jsem se rozhodl zařadit do své diplomové práce především proto, neboť: „*průkopníkem v oblasti sankčního působení náhrady škody v novodobém deliktním právu je anglosaské tort law*“.²⁷ Dále je taktéž nutné podotknout, že specifikem anglosaského přístupu je judikatorní vytváření a dotváření sankčních aspektů náhrady škody. Ačkoli je angloamerická právní kultura kolébkou sankčních aspektů, tak ovšem i zde platí základní princip náhrady škody, tj. že deliktní civilní právo má především kompenzovat a ne trestat.²⁸

2.1 Velká Británie

Britské *common law*²⁹ a jeho doktrína zná celou řadu druhů (kategorií) náhrad škody jako například *nominal damages*, *contemptuous damages*, *general damages*, *special damages*, *aggravated damages*, *exemplary damages* aj. Tak kupříkladu *nominal damages* představuje tzv. formální odškodnění, které „*je nepatrnou sumou, přiznanou žalujícímu v řízení, kde není k náhradě žádná značná ztráta nebo škoda, ale právo ještě uznává napadnutí jeho práv*“.³⁰ Pro potřeby mé diplomové práce jsou ale nejdůležitější poslední dva jmenované termíny.

Smyslem a účelem *aggravated damages* je ryze kompenzace, a to v případech nemajetkové náhrady újmy. Činit rozdíl mezi základní náhradou škody a *aggravated damages* je v britském právu nezbytné především proto, aby se žalobce mohl domoci svého práva na náhradu zejména v případech neurčitých následků deliktu jako kupříkladu ponížení, újmy na cti či důstojnosti nebo v případě arogantního jednání škůdce, a tak došlo k přihlédnutí ke specifčnosti každého případu.³¹ Z výše uvedeného vnímám *aggravated damages* jako nástroj, kterým se realizuje především satisfakční funkce náhrady škody, lépe řečeno újmy. To ostatně potvrzuje i *Law Commission*, která ve své zprávě z roku 1997 navrhuje, aby se pojem

²⁷ VLASÁK, Michal. Sankční náhrada škody na pozadí mezinárodní konference. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 24, s. 923.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Systém, v němž soudní rozhodnutí samo o sobě vytváří právo.

³⁰ BLACK, Henry Campbell, NOLAN, Joseph, NOLAN-HALEY, Jacqueline. *Blackův právní slovník*. 6. vydání. Praha: Victoria Publishing, 1993. s. 371.

³¹ OLIPHANT, Ken. Basic Questions of Tort Law from the Perspective of England and the Commonwealth. In KOZIOL, Helmut (ed). *Basic questions of tort law from a comparative perspective*. Wien: Jan Sramek Verlag, 2015. s. 376-377.

aggravated damages nahradil termínem „náhrada škody (újmy) za duševní útrapy“.³² Pojem *aggravated damages* je výjimečně užíván i americkým právem, kde se ovšem ztotožňuje s pojmem *punitive damages*. Jak již bylo řečeno, v Británii naopak tradičně představuje jeden z druhů kompenzační náhrady škody.³³

Naopak *exemplary damages*, někdy též překládáno do češtiny jako tzv. „příkladná odškodnění“ jsou odškodnění „přiznaná žalobci nad to, co bude stěžít kompenzovat jeho majetkovou ztrátu, kde zlo mu způsobené bylo zhoršeno okolnostmi, jako jsou násilí, nátlak, zášť, podvod nebo svévole či kruté chování na straně žalovaného a jsou zamýšlena jako zdroj útěchy žalobce za duševní muka, ponížení a jiné přitěžující okolnosti původního zla“³⁴. Na rozdíl od *aggravated damages* tudíž míří na potrestání a odstrašení škůdce a ne na kompenzaci ztráty (škody) poškozeného.³⁵ Pojmy *exemplary* a *punitive damages* jsou v zásadě totožné, akorát ten první z nich se používá ve Velké Británii, ten druhý ve Spojených státech amerických. V následujících podkapitolách bude stručně rozebrán historický vývoj sankčních aspektů náhrady škody ve Velké Británii, a to až do dnešní podoby.

2.1.1 Stručný historický vývoj

Jako pomyslný počátek existence sankčních aspektů náhrady škody můžeme označit rozhodnutí *Wilkes v. Wood*.³⁶ V tomto případě šlo o to, že pan John Wilkes jakožto poměrně známý politik a novinář publikoval v roce 1762 článek, který byl velmi kritický k postoji tehdejšího britského krále Jiřího III. k Pařížské mírové smlouvě. V této souvislosti byla u pana Wilkse provedena domovní prohlídka, byla mu zabavena část jeho majetku, dále mu byla prohledána jeho soukromá korespondence, byly mu zabaveny jeho tiskařské stroje, a to vše v rozporu s tehdy platným právem. Pan Wilkes se následně obrátil na soud, jež mu s odkazem na fakt, že kompenzační náhrada škody by v tomto případě dostatečně neodstrašila škůdce (zde dokonce stát) od dalšího škodního jednání, přisoudil *exemplary damages*.³⁷ Takto nastolený trend v rozhodovací praxi anglických soudů pokračoval o několik let později např.

³² LAW COMMISSION. *AGGRAVATED, EXEMPLARY AND RESTITUTIONARY DAMAGES* [online]. lawcom.gov.uk, 11. září 1997 [cit. 29. října 2018]. Dostupné na <<http://www.lawcom.gov.uk/app/uploads/2015/04/LC247.pdf>>.

³³ SEBOK, Anthony, WILCOX, Vanessa. *Aggravated Damages*. In KOZIOL, Helmut, WILCOX, Vanessa (eds). *Punitive Damages: Common Law and Civil Law Perspectives*. Wien: Springer, 2009. s. 257.

³⁴ BLACK: *Blackův právní slovník...*, s. 369.

³⁵ JANEČEK, Václav. *Exemplary damages: A Genuine Concept?* *European Journal of Legal Studies*, 2013, roč. 6, č. 2, s. 191.

³⁶ Rozhodnutí Sněmovny lordů ve věci *Wilkes v. Wood*. z roku 1763, sp. zn. 98 Eng. Rep. 489.

³⁷ CALANDRILLO, Steve. *Penalizing Punitive damages: Why the Supreme Court Needs a Lesson in Law and Economics*. *The George Washington Law Review*, 2010, roč. 78, č. 4, s. 780.

v kauze Benson v. Frederick, kde byl poškozený veřejně lživě zostuzen, a tak mu také byla soudem přisouzena sankční náhrada škody.³⁸

Po těchto dnes již velmi starých rozhodnutích přišlo přelomové rozhodnutí Rookes v. Barnard³⁹, které je ze všech nejdůležitější, neboť vytyčilo tři situace, ve kterých je možno přiznat *exemplary damages*. V tomto případě pan Rookes, jakožto žalobce, byl zaměstnancem jedné z britských leteckých společností, kde zároveň působil u odborové organizace. Následně se žalobce nepohodl se svými kolegy, kteří kontaktovali vedení společnosti s tím, že pokud nebude žalobce odvolán ze své pozice, tak pozastaví svou činnost. Vedení společnosti akceptovalo tuto výzvu a žalobce nejdřív z pozice odvolalo a nakonec s ním i rozvázalo pracovní poměr. Žalobce se soudně bránil a žaloval své kolegy, protože vyvíjeli nátlak na zaměstnavatele, a tím mu způsobili škodu. Samotná kauza se dostala až před Sněmovnu lordů, v rámci níž soudce Lord Devlin stanovil tři případy, kdy je možno požadovat *exemplary damages*, a to: „(1) pokud jde o škodu, která vznikla v důsledku svévolného, protiústavního nebo utlačujícího úředního postupu, nebo (2) pokud jednání žalované strany bylo takové, že v důsledku tohoto jednání získala větší prospěch, než byla skutečná újma žalující strany, nebo (3) pokud zákon pro daný případ stanoví možnost exemplární náhrady škody.”⁴⁰ Sněmovna lordů sice dala za pravdu žalobci, vrátila věc zpět soudu prvního stupně, nicméně konstatovala, že daný případ nespadá ani pod jednu ze skutkových podstat v rozhodnutí uvedených. Dále Sněmovna lordů stanovila, že při stanovování výše *exemplary damages* se přihlédne zejména k poměrům škůdce a povaze škodního jednání. Ze závěrů rozhodnutí ve věci Rookes v. Barnard dodnes britské soudy vycházejí při přiznávání *exemplary damages*.

Po přelomovém rozhodnutí Rookes v. Barnard se objevily debaty, zdali lord Devlin implicitně nezahrnul v tomto rozhodnutí další omezení v přiznávání *exemplary damages*. Následně britské soudy v rozhodnutích ve věci Cassell v. Broome⁴¹ a později ve věci AB v. South West Water Services Ltd⁴² tuto domněnku potvrdily, když rozvinuly tzv. podmínku „cause of action”. Podstatou této podmínky je pravidlo stanovující, že *exemplary damages* nelze přiznat v případech, ve kterých nebyly typově přiznány před rokem 1964 (tj. v roce, ve kterém bylo rozhodnutí Rookes v. Barnard vydáno).

„Zmrazení” dosavadní rozhodovací praxe anglických soudů za pomoci podmínky „cause of action” sice znamenalo určitý příklon k právní jistotě, nicméně se ukázalo, že není

³⁸ Rozhodnutí Sněmovny lordů ve věci Benson v. Frederick z roku 1766, sp. zn. 97 Eng. Rep. 1130.

³⁹ Rozhodnutí Sněmovny lordů ve věci Rookes v. Barnard ze dne 21. 1. 1964, sp. zn. AC 1129.

⁴⁰ KAVĚNA, Martin, BARTOŠKOVÁ, Petra. *Parlamentní Institut: Sankční funkce náhrady škody – srovnávací studie č. 5.337*, 2013, s. 5.

⁴¹ Rozhodnutí Sněmovny lordů ve věci Cassell v. Broome ze dne 23. 2. 1972, sp. zn. AC 1207.

⁴² Rozhodnutí Court of Appeal ve věci AB v. South West Water Services Ltd. z roku 1993, sp. zn. QB 507.

schopno čelit dynamickému společenskému a právnímu vývoji. Sněmovna Lordů definitivně „rozmrazila” možnosti přiznávání *exemplary damages* v rozhodnutí *Kuddus v. Chief Constable of Leicestershire*.⁴³ Toto rozhodnutí sice zachovávalo tři základní skutkové podstaty Lorda Devlina, nicméně opustilo „cause of action”, neboť není možné omezovat přiznávání *exemplary damages* na základě případů, jež se dříve mnohdy náhodou objevily před soudem. Dále se v tomto rozhodnutí objevuje kritika první skutkové podstaty Lorda Devlina např. Lordem Nichollsem spočívající v tom, že: „*Národní a nadnárodní společnosti mohou disponovat obrovskou mocí, stejně tak i někteří jednotlivci. Nejsem si jistý, jestli je správné vymezovat přesnou linii, která by vyloučila některé osoby z možnosti dosáhnout na exemplary damages.*”⁴⁴

2.1.2 Současná judikatura k přiznávání *exemplary damages*

Jelikož jsem vymezil, v jakých případech mohou být ve Velké Británii přiznány *exemplary damages*, nyní je nutné ještě zmínit, v jaké výši se obvykle přiznávají. K tomuto se ještě sluší dodat, že britská praxe v případě přiznávání náhrady škody je specifická tím, že o výši náhrady rozhoduje porota. Co se týče výše *exemplary damages* je nejdůležitější rozhodnutí ve věci *Thompson v. Commissioner of Police for the Metropolis*.⁴⁵ V této věci šlo v podstatě o první skutkovou podstatu Lorda Devlina, když policisté poškozené napadli a následně s nimi hrubě zacházeli. Poškozeným byly přiznány pouze *aggravated damages* a tak se obrátili na odvolací soud s tím, že to považují za nedostatečné. Odvolací soud jim vyhověl a stanovil pravidlo, podle něhož je soud vždy povinen informovat a poučit porotu o spodní a vrchní hranici *exemplary damages*, které v tom kterém případě lze přiznat, a to tak, aby byla zajištěna konzistentnost v rozhodovací praxi. Dále soud v této věci stanovil, že výše *exemplary damages* by měla být ve výši maximálně trojnásobku kompenzace, zpravidla do výše 50 000 £ a zároveň má porota povinnost celkovou částku náhrady škody rozdělit podle jednotlivých kategorií (tj. např. jaká částka připadá na *aggravated damages* a jaká na *exemplary damages*).⁴⁶ Odvolací soud také omezil výši *exemplary damages* v tom smyslu, že nesmí být vyšší, než jakou pokutu může danému škůdci uložit veřejné právo (správní či trestní).

⁴³ Rozhodnutí Sněmovny lordů ve věci *Kuddus v. Chief Constable of Leicestershire* ze dne 7. 6. 2001, sp. zn. 2 AC 122.

⁴⁴ STEELE, Jenny. *TORT LAW. TEXT, CASES AND MATERIALS*. 2. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2010. s. 547.

⁴⁵ Rozhodnutí Court of Appeal ve věci *Thompson v. Commissioner of Police for the Metropolis* ze dne 20. 2. 1997, sp. zn. QB 498.

⁴⁶ STEELE: *TORT LAW. TEXT, ...*, s. 551.

Tuto maximální výši ovšem nelze vnímat absolutně, neboť bude překračována zpravidla za situace, kdy poškozených osob bude více. To ostatně dokládá rozhodnutí ve věci *AT & Others v. Dulghieru*⁴⁷, v němž poškození byli v rámci obchodování s lidmi omezení na svobodě a utrpěli fyzickou i duševní újmu. Tento případ, spadající pod druhou Devlinovu skutkovou podstatu, byl specifický v tom, že soud umožnil překročit limit £50 000 za předpokladu, že zde existuje zájem na dostatečném odstrašení škůdců od dalšího protiprávního jednání.⁴⁸

Rozhodnutí ve věci *Thompson v. Commissioner of Police for the Metropolis* bylo významné ještě v tom smyslu, že navázalo přiznání *exemplary damages* na podmínku, že zde vznikl nárok na kompenzační náhradu škody. Pro ilustraci je možné uvést rozhodnutí *Watkins v. Home Office & Others*⁴⁹, v němž dozorcí vězeňské služby nezákonně kontrolovali příchozí poštu vězně. Žádná škoda vězni nevznikla se spornou argumentací, že listovního tajemství se může dovolávat pouze odesílatel, a to i přesto, že se jedná vcelku jasně o první Devlinovu skutkovou podstatu. Z tohoto důvodu vězni nebyly přiznány ani *exemplary damages*. Na tuto podmínku navazuje i doktrína vytvořený tzv. „if, but only if” test, jež říká, že pro přiznání *exemplary damages* nejenomže musí být přiznána kompenzační náhrada škody, ale její výše zároveň v konkrétním případě není dostatečně vysoká na to, aby potrestala škodní jednání škůdce, které je hlavním kritériem pro přiznání *exemplary damages*.⁵⁰

2.1.3 Shrnutí

Jak bylo popsáno výše, počátky institutu *exemplary damages* v britském právu sahají hluboko do 18. století. V 60. letech minulého století byly Lordem Devlinem stanoveny tři situace, při nichž lze žádat *exemplary damages*. Tyto byly v průběhu času judikatorně upravovány pouze minimálně. Dále judikatura britských soudů dovodila omezení v přiznávání *exemplary damages* a to tak, že by jejich výše neměla přesáhnout trojnásobek samotné kompenzace a dále, že by měly být přiznávány zpravidla v rádech maximálně několika desetitisíc liber. Dalším důležitým principem při přiznávání sankční náhrady škody je rozdělení celkové částky, kterou má škůdce zaplatit, na částku výhradně kompenzační a na částku sankční (trestající). Lze tedy shrnout, že britský přístup k sankční náhradě škody je spíše restriktivní (co do případů, kdy ji lze přiznat, i co do její samotné výše) a často užíván

⁴⁷ Rozhodnutí Court of Appeal ve věci *AT & Others v. Dulghieru* ze dne 19. 2. 2009, sp. zn. EWHC 225 (QB).

⁴⁸ STEELE: *TORT LAW. TEXT, ...*, s. 552.

⁴⁹ Rozhodnutí Sněmovny lordů ve věci *Watkins v. Home Office & Others* ze dne 29. 3. 2006, sp. zn. UKHL 17.

⁵⁰ VLASÁK: *Sankční náhrada škody na pozadí...*, s. 923.

především v případech první Devlinovy skutkové podstaty, konkrétně nezákonných zásahů policie.⁵¹

2.2 Spojené státy americké

Stejně jako britské právo, tak i právo americké rozlišuje několik druhů náhrad škody. Nejdůležitějšími a zároveň nejčastěji přiznávanými jsou *compensatory damages* a *punitive damages*.

Jak již samo označení napovídá, *compensatory damages* obecně představují „klasickou“ kompenzační náhradu škody, členící se nadále na *general*, *special* a *incidental damages*. Zjednodušeně řečeno, *general damages* představují odškodnění vzniklá přímo v souvislosti s jednáním škůdce (nejčastěji v případech nemajetkové újmy), *special damages* na druhou stranu nahrazují tu škodu, jež vznikla jako přirozený a bezprostřední důsledek takového jednání.⁵² *Incidental damages* nebo také vedlejší odškodnění, jsou „doplňkovou“ náhradou škody, která se aplikuje typicky v případech, kdy škůdce zavíní dopravní nehodu a poškozenému nahradí částku ve výši nájemného za jiný automobil, když ten jeho z důvodu oprav nemůže užívat.⁵³

Jak již bylo řečeno, sankční náhrada škody je ve Spojených státech amerických reprezentována institutem *punitive damages*. Obecně o sankční náhradě škody bylo pojednáno výše, ale pro potřeby amerického práva se sankční náhradou škody, resp. *punitive damages* zabýval i Nejvyšší soud USA, který tento významný institut na konci 19. století definoval jako: „odškodnění, které nespočívá v kompenzaci poškozeného, ale v potrestání škůdce, jakožto varování pro ostatní“⁵⁴. O mnoho let později byla tato definice pozměněna: „*punitive damages* jsou soukromoprávní pokutou uloženou civilním soudem jako potrestání zavrženého jednání a také odstrašení případných budoucích škůdců“⁵⁵.

2.2.1 Judikatura k přiznávání *punitive damages*

Stejně jako *exemplary damages*, tak i *punitive damages* byly postupně dotvářeny rozhodovací praxí soudů. V této podkapitole upozorním na několik velmi důležitých

⁵¹HARLOW, Carol. *Understanding Tort Law*. 2. vydání. London: Fontana Press, An Imprint of HarperCollinsPublishers, 1995. s. 167.

⁵²BLACK: *Blackův právní slovník...*, s. 370-371.

⁵³GREEN, Michael, CARDÍ, Jonathan. Basic Questions of Tort Law from the Perspective of the USA. In KOZIOL, Helmut (ed). *Basic questions of tort law from a comparative perspective*. Wien: Jan Sramek Verlag, 2015. s. 442.

⁵⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci Lake Shore and Michigan Southern Railway Company v. Prentice ze dne 3. 1. 1893, sp. zn. 147 U.S.

⁵⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci Gertz v. Robert Welch ze dne 25. 6. 1974, sp. zn. 418 U.S.

rozhodnutí týkající se případů, kdy *punitive damages* lze přiznat včetně podmínek, za kterých takto lze učinit a v jaké výši.

Jedním z prvních rozhodnutí, které se pokusilo stanovit podmínky pro určení výše *punitive damages*, bylo rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Pacific Mutual Life Insurance Co. v. Haslip*⁵⁶. Podstatou sporu bylo podvodné jednání ze strany pojišťovacího agenta, na jehož základě nebyla obnovena pojistná smlouva poškozené. Nejvyšší soud USA zde uvedl výčet základních kritérií, které by měl soud, potažmo porota, zvažovat při určování výše *punitive damages*, přičemž mezi nejdůležitější kritéria zařadil stupeň zavrženíhodnosti jednání škůdce, jak dlouho škodní jednání trvá, míra zavinění škůdce, zdali takto škůdce jednal opakovaně, jakou výhodu svým jednáním škůdce získal, finanční situace poškozeného a výše nákladů soudního řízení. Poškozené nakonec bylo přiznáno 1.040.000 \$, z čehož bylo 840.000 \$ *punitive damages*. Tento případ lze označit za důležitý především proto, že v něm Nejvyšší soud USA zhodnotil, že *punitive damages* nejsou v právním prostředí Spojených států a priori protiústavní⁵⁷, ovšem je nutno vždy přihlídnout ke všem okolnostem (kritériím) v rozhodnutí uvedených.

Na toto rozhodnutí do jisté míry navázalo další rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *BMW of North America, Inc. v. Gore*⁵⁸. V tomto případě si pan Gore pořídil, dle tvrzení prodejce, zcela nový luxusní automobil značky BMW, ovšem aniž by věděl, že jeho vůz už byl dříve poškozen a následně znovu nalakován. Následně se prokázalo, že společnost BMW tak činila soustavně i v mnoha jiných případech.

Nejvyšší soud USA při úvaze nad výši náhrady škody judikoval tři ukazatele rozhodné pro přiznání *punitive damages*: „1. stupeň zavrženíhodnosti jednání škůdce (stejně jako v předchozím rozhodnutí), 2. rozdíl mezi újmou či potencionální újmou způsobenou škůdcem a hodnotou *punitive damages*, 3. rozdíl mezi hodnotou *punitive damages* a „civilními“ sankcemi ukládanými v podobných případech.“⁵⁹ Druhé kritérium je zcela klíčové, neboť na základě něho došel Nejvyšší soud USA k závěru, že poměr *punitive damages* ke kompenzační náhradě škody 4:1 (tak jako v případě paní Haslip) je ústavně-komfortní, na rozdíl od poměru převyšující 10:1, který už by na ústavní mantinely narazil. V této situaci byla prvostupňovým soudem přiznána poškozenému kompenzace ve výši 4.000 \$ a *punitive damages* ve výši

⁵⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Pacific Mutual Life Insurance Company v. Haslip* ze dne 4. 3. 1991, sp. zn. 499 U.S. 1.

⁵⁷ MANNION, Thomas. The constitutionality of punitive damages: *Pacific Mutual Life Insurance Company v. Cleopatra Haslip*. *The Akron Law Review*, 1991, roč. 25, č. 1, s. 286.

⁵⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *BMW of North America, Inc. v. Gore* ze dne 20. 5. 1996, sp. zn. 517 U.S. 1.

⁵⁹ Tamtéž.

2.000.000 \$. Výše *punitive damages* zde byla shledána protiústavní a nespravedlivá s odkazem na porušení druhého a třetího ukazatele. Dle názoru soudu by s největší pravděpodobností ani výše pokuty nedosahovala výše *punitive damages* v tomto případě udělené.

Rozhodnutí ve věci *BMW of North America, Inc. v. Gore* bylo důležité pro budoucí judikatorní praxi amerických soudů i z několika dalších důvodů. Za prvé, rozhodnutí zavdalo rozšíření tzv. „shadow effect”⁶⁰, čímž se má na mysli, že od té doby zhruba 97% skutkově obdobných případů byly vyřešeny mimosoudně. Účastníci sporu totiž v tomto rozhodnutí měli jakési vodítko pro určení samotné výše sankční náhrady škody.⁶¹ Od té doby také americké soudy vyšších instancí začaly snižovat částky *punitive damages* ukládané prvostupňovými soudy mnohdy na pouhou desetinu, a to v rozličných případech od sexuálního obtěžování až po křivé obvinění.⁶² Třetí ukazatel pak měl také velký vliv na rozhodování v tzv. „toxic tort cases”, neboli v případech znečištění životního prostředí⁶³ (viz níže).

V rozhodnutí ve věci *BMW of North America, Inc. v. Gore* Nejvyšší soud USA naznačil, do jaké výše budou *punitive damages* ústavně-komfortní a kdy už ne. To posléze potvrdil ve svém rozhodnutí ve věci *State Farm Mutual Automobile Insurance Co. v. Campbell*⁶⁴. Skutkový stav tohoto rozhodnutí je dosti komplikovaný, proto se omezím pouze na závěr, kde Nejvyšší soud USA jasně specifikoval hranici mezi ústavností a protiústavností. Stanovil tzv. „single digit ratio”, které říká, že sankce by neměla být dvouciferným násobkem kompenzace.

Projevem již zmíněných tzv. „toxic tort cases” a zamyšlením se nad výši *punitive damages* bylo rozhodnutí ve věci *Exxon Shipping Co. v. Baker*⁶⁵, v němž šlo skutkově o situaci, kdy v roce 1989 tanker společnosti Exxon vypustil do moře u pobřeží Aljašky milióny galonů ropy. Zavinění ze strany společnosti Exxon bylo vyvozeno ze skutečnosti, že kapitán lodi byl v okamžiku havárie pod vlivem alkoholu. Dle názoru Nejvyššího soudu USA si škůdce dostatečně nezjistil alkoholickou minulost kapitána lodi. Se svým nárokem na náhradu škody se přihlásili vlastníci pobřežních pozemků, komerční rybáři a místní domorodci.

⁶⁰ Označení vyplynulo z představy, že mimosoudní vyřešení sporu se odehrává „ve stínu práva”.

⁶¹ HARKIN, Douglas. *BMW of North America, Inc. v. Gore: A Trial Judge 's Guide to Jury Instructions and Judicial Review of Punitive Damage Awards*. *Montana Law Review*, 1999, roč. 60, č. 2, s. 388-389.

⁶² MOSKOWITZ, Andrew. *Meaning Is In The Eye Of The Beholder: BMW v. Gore And Its Potential Impact On Toxic Tort Actions Brought Under State Common Law*. *Fordham Environmental Law Review*, 2011, roč. 8, č. 1, s. 247.

⁶³ Tamtéž s. 248.

⁶⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *State Farm Mutual Automobile Insurance Co. v. Campbell* ze dne 7. 4. 2003, sp. zn. 538 U.S.

⁶⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Exxon Shipping Co. v. Baker* ze dne 25. 6. 2008, sp. zn. 554 U.S.

V prvním stupni jim byla přiznána kompenzační náhrada škody ve výši zhruba 500 miliónů dolarů a sankční náhrada škody ve výši těžko představitelných 5 miliard dolarů. Celý spor se táhl necelých 20 let, až tedy v roce 2008 Nejvyšší soud USA definitivně rozhodl tak, že kompenzační náhradu ponechal nedotčenou, ale tu sankční snížil na jednu desetinu původní výše, tj. na 500 miliónů dolarů. Stanovil tak jejich poměr na 1:1 (tzv. „one-to-one ratio”).

Ač se závěr soudu v tomto případě rozešel s konečným závěrem v rozhodnutí ve věci *State Farm Mutual Automobile Insurance Co. v. Cambell*, tak se na něj Nejvyšší soud USA odkázal, konkrétně na argument, že v případech, kdy je přiznána dostatečná kompenzační náhrada škody, pak ta sankční nemusí dosahovat ani její výše. Nejvyšší soud USA zde také poukázal na specifičnost této kauzy, týkající se především mořského práva. Na druhou stranu, část odborné veřejnosti závěry učiněné v tomto rozhodnutí kritizovala, neboť dle jejich názoru „*one-to-one ratio nerespektovalo smysl a účel punitive damages, když oslabilo potenciál odstrašení škůdce a učinilo punitive damages pro něj příliš předvídatelným*”⁶⁶.

2.2.2 Shrnutí

Obecně lze říci, že ve Spojených státech lze sankční náhradu škody přiznat v případech, kde existují zvláštní přitěžující okolnosti na straně škůdce, jako je jeho úmysl, hrubá nedbalost nebo bezohlednost.⁶⁷ Jak bylo popsáno výše, Nejvyšší soud USA v průběhu času stanovil podmínky pro přiznání *punitive damages* a také finanční rozmezí, v jakém je soud může uložit, posledně zmíněným rozhodnutím si také nechal prostor pro učinění výjimek s odkazem na výjimečné okolnosti konkrétního případu. Obecně ale ve Spojených státech stále platí, že *punitive damages* by měly být přiznány ve výši maximálně devítinásobku uložené kompenzace. Ve srovnání s britským přístupem není ten americký tolik rigidní, přesto je jeho aplikace omezena výše uvedenými rozhodnutími.

V poslední řadě je nutno uvést několik statistických údajů. V roce 2005 byla sankční náhrada škody žalována ve dvanácti procentech případů, pouze v pěti procentech úspěšných případů byla nakonec přiznána. V těchto úspěšných případech dosahovaly *punitive damages* v průměru 64.000 \$, v pouhých třinácti procentech úspěšných případů pak převyšovaly jeden milión dolarů.⁶⁸ Z těchto údajů lze vyčíst, že ani ve Spojených státech není tento institut využíván tolik, jak by se na první pohled mohlo zdát.

⁶⁶ KLUTINOTY, Maria. Exxon Shipping Co. v. Baker: Why the Supreme Court Missed the Boat on Punitive damages. *The Akron Law Review*, 2015, roč. 43, č. 1, s. 229.

⁶⁷ TOLANI, Madeleine. U.S. Punitive damages before German Courts: A Comparative Analysis with Respect to the Ordre Public. *Annual Survey of International and Comparative Law*, 2011, roč. 17, č. 1, s. 188.

⁶⁸ COHEN, Thomas, HARBAČEK, Kyle. Punitive Damage Awards in State Courts, 2005 [online]. bjs.gov, březen 2011 [cit. 24. listopadu 2018]. Dostupné na < <https://www.bjs.gov/content/pub/pdf/pdasc05.pdf>>.

3 Sankční pojetí náhrady škody v kontinentální právní kultuře

V předchozí kapitole bylo popsáno fungování sankční aspektů v zemích, kde má tento institut dlouho tradici a v určitých ohledech i široké využití. Nyní se ale budu věnovat sankčnímu pojetí náhrady škody ve vybraných zemích kontinentální Evropy. Rozdílnost nejen v pojetí funkcí náhrady škody v jednotlivých právních kulturách přesně vystihl již citovaný Helmut Koziol: „Bylo by rozumné domnívat se, že americké právo a právo německé či dokonce i evropské jsou si naprostým protikladem. Avšak to je pravdou jen do určité míry. Tyto právní systémy nejsou diametrálně odlišné natolik, aby na ně mohlo být nahlíženo černobíle, spíše zaujímají dvě šedá pole, jejichž odstín je různý.”⁶⁹

Největší důraz bude kladen na sankční aspekty náhrady škody v německém pojetí, a to především proto, že německá judikatura i odborná literatura je nejrozsáhlejší a nejpracovanější. Taktéž je nutné mít na paměti, že BGB byl významným inspiračním zdrojem při tvorbě právní úpravy náhrady škody a újmy v NOZ.⁷⁰ Dále bude stručně rozebrána předmětná problematika ve Švýcarsku, Itálii a Francii, s důrazem na judikaturu tamějších soudů v případech uznání vykonatelnosti cizích rozhodnutí se sankčním prvkem. Na závěr této kapitoly budou rozebrány sankční aspekty pramenů „evropského práva”, jakými jsou PETL a nařízení Řím II.

3.1 Německo

Před tím, než byl přijat na území dnešního Německa až do současné doby účinný občanský zákoník, sankční aspekty náhrady škody byly v některých německých státech vcelku rozšířené. Jako příklad může sloužit „pruský občanský zákoník”⁷¹, který dával možnost soudu přiznat poškozenému i více, než je výše skutečné škody, ovšem za předpokladu jejího porovnání s mírou zavinění škůdce. Na druhou stranu, sankční aspekty náhrady škody nebyly přípustné například v Bavorsku, neboť tamější občanský zákoník je zakázal s argumentací, že tyto prostředky náleží trestnímu právu a že se žaloby na dvojnásobné a čtyřnásobné plnění zakazují.⁷² V akademické sféře se v průběhu devatenáctého století objevovaly hlasy nejen odmítající náhradu újmy za bolest a utrpení, ale taktéž

⁶⁹ KOZIOL, Helmut. Punitive damages - A European Perspective. *Louisiana Law Review*, 2008, roč. 68, č. 3, s. 742.

⁷⁰ ELIÁŠ: *Nový občanský zákoník...*, s. 1022.

⁷¹ Das Allgemeine Landrecht, neboli Obecné zemské právo z roku 1794.

⁷² Codex Maximilianeus Bavaricus Civilis z roku 1756, konkrétně část 4., kapitola 15., § 5.

odmítající mísení kompenzace s potrestáním, jelikož trest náleží pouze právu trestnímu.⁷³ Nesourodost přístupu jednotlivých německých států k náhradě škody byla tak překonána až přijetím BGB s účinností od 1. ledna 1900, a to ve prospěch principu kompenzačního.

Současná podoba BGB je také zcela jasně nakloněna kompenzaci, když upravuje tzv. naturální restituci, tj. že osoba odpovědná za způsobenou škodu musí obnovit takový stav, jaký by zde byl, pokud by ke vzniku škody nedošlo.⁷⁴ Také je poškozenému umožněno požadovat namísto uvedení do předešlého stavu peněžitou náhradu v případě, že mu je způsobena škoda nebo újma.⁷⁵ Dále BGB připouští možnost přiznat poškozenému peněžité zadostiučinění, jestliže je mu způsobena újma na těle či zdraví, nebo pokud je zasažena jeho svoboda či sexuální orientace.⁷⁶ Ke kompenzaci újmy je také povinen ten, kdo úmyslně či z nedbalosti způsobí jinému újmu na životě, těle, zdraví, svobodě, majetku či jiném jeho právu.⁷⁷ Přes výše uvedené lze v německém právu nalézt oblasti, které jsou sankční funkci nakloněny, především se jedná o oblast ochrany osobnosti a náhrady újmy při způsobené bolesti a utrpení. Nutno ale podotknout, že tyto sankční aspekty neodpovídají institutu *punitive damages* tak, jak jej zná americké právo⁷⁸, ovšem jak bude naznačeno níže, SSD se argumentací amerických soudů nechal do jisté míry inspirovat.

3.1.1 Vykonatelnost cizích rozhodnutí s *punitive damages*

V této oblasti je nejzásadnější rozhodnutí SSD z roku 1992.⁷⁹ V této věci šlo o uznání vykonatelnosti amerického, konkrétně kalifornského rozhodnutí ve věci John Doe v. Eckhard Schmitz, kterým bylo nezletilému poškozenému přiznáno \$ 400.000 jako *punitive damages* a k tomu ještě zhruba \$ 350.000 jako kompenzační náhrada škody v souvislosti s pohlavním zneužitím. Následně škůdce uprchnul do Německa, kde poškozený žádal rozhodnutí kalifornského soudu vykonat. Záležitost se dostala až před SSD, který vykonatelnost kompenzační náhrady škody v Německu uznal, *punitive damages* ovšem nikoliv, a to s následující argumentací.

Dle názoru SSD německé soukromé právo poskytuje pouze kompenzaci skutečné škody, a proto nemůže poškozeného nad tento rámec obohatit. Ryze kompenzační princip je

⁷³ BEHR, Volker. *Punitive damages in American and German Law – Tendencies towards Approximation of Apparently Irreconcilable Concepts*. *Chicago-Kent Law Review*, 2003, roč. 78, č. 1, s. 127.

⁷⁴ § 249 odst. 1 BGB.

⁷⁵ § 249 odst. 2 BGB.

⁷⁶ § 253 odst. 2 BGB.

⁷⁷ § 823 odst. 1 BGB.

⁷⁸ FAUSTEN, Thomas, HAMMESFAHR, Robert. *Punitive damages in Europe: Concern, threat or non-issue?* [online]. biztositasizemle.hu, červen 2012 [cit. 24. ledna 2019]. Dostupné na <http://www.biztositasizemle.hu/files/201206/punitive_damage_in_europe.pdf>.

⁷⁹ Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 4. 6. 1992, sp. zn. BGHZ 118, 312.

dokonce označen za jeden ze základních principů německého práva. Dále soud konstatuje, že účelem institutu *punitive damages* je především potrestání škůdce, což je cílem trestního práva, a ne práva soukromého. Přiznáním vykonatelnosti *punitive damages* by dle mínění soudu došlo ke znevýhodnění domácích věřitelů, oproti těm zahraničním, když by těmto byla aprobována možnost vykonat *punitive damages*, zatímco německým nikoli. Především z těchto důvodů byla odmítnuta vykonatelnost sankční náhrady škody.

Následně ovšem SSD pokračoval v úvaze nad tímto nastoleným tématem a částečně jej přehodnotil, když stanovil dvě výjimky, kdy lze *punitive damages* vykonat. První výjimku představuje situace, kdy sankční náhrada škody dosahuje maximálně výše přiznané kompenzace.⁸⁰ V druhém případě se jedná o situaci, kdy přiznané *punitive damages* plní funkci kompenzace – výjimečně lze totiž ve Spojených státech amerických přiznat *punitive damages* jako kompenzaci, zpravidla v situacích, kdy skutečnou škodu nelze zjistit či vyčíslit.⁸¹

3.1.2 Ochrana osobnosti

První významným rozhodnutím v oblasti ochrany osobnosti indikující sankční aspekt bylo rozhodnutí Spolkového ústavní soudu ve věci princezny Sorayi.⁸² V roce 1961 byla v jednom z německých periodik zveřejněna osobní zpověď této bývalé manželky iránského šáha, která byla ovšem zcela smyšlená. V řízení před obecnými soudy byla princezně přiznána částka 15.000 německých marek, s kterou se ovšem nespokojila a podala ústavní stížnost. Ústavní soud konstatoval, že německá právní úprava náhrady újmy při neoprávněném zásahu do osobnosti člověka má mj. preventivní a sankční funkci. Výši náhrady újmy však ponechal v původní výši.

SSD se k tomuto tématu vrátil až v 90. letech, když rozhodoval poměrně známý případ monacké princezny Caroline.⁸³ Na obálkách dvou německých magazínů se objevila fotka princezny s nápisem, že trpí rakovinou prsu. V článcích uvnitř bylo však popravdě uvedeno, že princezna byla pouze na preventivní prohlídce, přesto však poškozená následně žalovala oba magazíny a požadovala 100.000 marek. Soud prvního stupně jí přiznal pouze 15.000 marek, což odvolací soud potvrdil. SSD byl však opačného názoru, když judikoval, že přiznaná částka je neadekvátně nízká.

⁸⁰ Tzv. „one-to-one ratio“, o němž bylo pojednáno v druhé kapitole.

⁸¹ VANLEENHOVE, Cedric. A Normative Framework for the Enforcement of U.S. Punitive damages in the European Union: Transforming the Traditional ‘¡No Pasarán!’. *Vermont Law Review*, 2016, roč. 41, č. 2, s. 355-356.

⁸² Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 14. 2. 1973, sp. zn. BVerfGE 34, 269.

⁸³ Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 15. 11. 1995, sp. zn. BGHZ 128, 1.

Dle stanoviska soudu není možné se v případech neoprávněných zásahů do osobnosti omezit pouze na posuzování běžných kritérií při určení výše náhrady škody. Především musí soudy posuzovat i okolnosti na straně škůdce jako jsou míra zavinění, jeho motiv, a především případná snaha se obohatit. Takovéto zdůvodnění je argumentačně velmi podobné americkým soudům při přiznávání *punitive damages*.⁸⁴ Rozhodnutí ve věci princezny Caroline bylo mnohými kritizováno z důvodu, že tato zvýšená ochrana je poskytována pouze veřejně známým osobnostem, o které mají média zájem.⁸⁵ Tato kritika je však do značné míry neoprávněná, neboť lze sledovat tendence v rozhodování německých soudů, které přiznávají vyšší částky s odkazem na odůvodnění rozhodnutí monacké princezny i osobám, jež jako veřejně známé označit nelze.⁸⁶

3.1.3 Náhrada za bolest a utrpení

Krom výše uvedeného je nezbytné ještě zmínit německý pohled na bolestné, neboť v Německu jsou i tací akademici, kteří jsou toho názoru, že tato oblast je „*tradičním bojištěm pro diskuzi o sankčním pojetí náhrady škody v německém právu*“.⁸⁷

Pro ilustraci uvádím například rozhodnutí Zemského soudu v Kielu⁸⁸, který přiznal poškozenému tříletému dítěti jednorázově € 500.000 a dále měsíčně € 500. Poškozený nezletilý byl obětí automobilové nehody, při níž trvale ochrnl. V odůvodnění takovýchto rozhodnutí se soudy při stanovování výše náhrady nejčastěji zabývají vážností daného zranění, mírou zavinění a také finanční situací škůdce. Obdobně jako zásahů do osobnosti si i u náhrady za bolest a utrpení německá doktrína uvědomila, že nelze v těchto oblastech užívat jen kritéria kompenzační, zaměřená retrospektivně na poškozeného. Naopak je nutné k tomuto přidat i složku sankční, cílicí na samotného škůdce, a to směrem do budoucnosti.⁸⁹

3.2 Švýcarsko

Problematika uznání cizích rozhodnutí s *punitive damages* byla zpočátku vykládána švýcarskými soudy odmítavě. Jako příklad lze uvést nepublikované prvostupňové rozhodnutí Okresního soudu v Sargans⁹⁰, kterým byla odmítnuta vykonatelnost rozhodnutí texaského

⁸⁴ BEHR: Punitive damages in American and German Law..., s. 136.

⁸⁵ TOLANI: U.S. Punitive damages before German Courts..., s. 195.

⁸⁶ Např. rozhodnutí Zemského soudu v Kielu ze dne 27. 4. 2006, sp. zn. 4 O 251/05, v němž bylo přiznáno € 25.000 ženě, jejíž nahé fotografie škůdce zveřejnil na internetu.

⁸⁷ JANSEN, Nils, RADEMACHER, Lukas. Punitive damages in Germany. In KOZIOL, Helmut, WILCOX, Vanessa (eds). *Punitive Damages: Common Law and Civil Law Perspectives*. Wien: Springer, 2009. s. 77.

⁸⁸ Rozhodnutí Zemského soudu v Kielu ze dne 11. 7. 2003, sp. zn. 6 O 13/03.

⁸⁹ BEHR: Punitive damages in American and German Law..., s. 113.

⁹⁰ STREBEL, Felix. The Enforcement of Foreign Judgements and Foreign Public Law. *Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review*, 1999, roč. 21, č. 1, s. 100.

soudu, v němž byla poškozenému přiznána trojnásobná výše *punitive damages* oproti skutečné škodě. V odůvodnění soud označil sankční náhradu škody jako odporující veřejnému pořádku, neboť při aplikaci tohoto institutu dochází k bezdůvodnému obohacení poškozeného, když by se tento „*dostal do lepšího finančního postavení, ve kterém by jinak nebyl, kdyby ke škodě jinak nedošlo*“.⁹¹

Obrat nastal o několik let později v případě S.F., Inc. v. T.C.S. AG, kdy soud prvního stupně prohlásil americké rozhodnutí obsahující *punitive damages* za vykonatelné, což následně odvolací soud potvrdil.⁹² V tomto rozhodnutí šlo o spor americké a švýcarské společnosti, z něhož jako výsledek vyplynula povinnost švýcarské společnosti uhradit necelých \$ 100.000, kdy polovinu této částky představovaly *punitive damages*.

Odvolací soud v tomto rozhodnutí vytyčil tři otázky, se kterými se musí švýcarský soud nejdřív vypořádat, aby mohla být sankční náhrada škody vykonatelná:

- Lze takovéto cizozemské rozhodnutí považovat optikou švýcarského práva za rozhodnutí soukromoprávní?
- Došlo by uznáním vykonatelnosti k narušení švýcarského veřejného pořádku?
- Pokud by *punitive damages* nemohly být vykonány, lze uznat vykonatelnost pouze z části?

K první otázce soud uvedl, že ačkoliv rozhodnutí obsahuje sankční prvky, tak jej lze považovat za soukromoprávní, jelikož mj. švýcarské soukromé právo zná i jiné instituty mající sankční charakter, jako např. smluvní pokutu. Proto konstatování, že daný institut má sankční prvek ještě nevyklučuje jeho soukromoprávní povahu.

K otázce veřejného pořádku soud uvedl, že soukromoprávní „potrestání“ v určitém slova smyslu zná švýcarské civilní právo v případě náhrady nákladů právního zastoupení úspěšné strany ve sporu⁹³ a dále že v tomto konkrétním případě má potrestání škůdce až druhotný význam, především se zde kompenzuje skutečná škoda.⁹⁴ Dle mínění soudu tak k narušení veřejného pořádku nedošlo.

Co se týče částečného uznání tak i toto je dle názoru soudu možné, ovšem s tím, že by soud měl přihlídnout ke třem kritériím, a to k blízkosti právního vztahu ke švýcarskému právnímu řádu (ve smyslu hraničních určovatelů jako např. státní příslušnost nebo místo vzniku škody), k povaze *punitive damages* a k výši částky označené jako *punitive damages*

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Rozhodnutí Odvolacího soudu v Basileji ze dne 1. 12. 1989, zveřejněno v BJM 1991, 31.

⁹³ Viz STREBEL: The Enforcement of Foreign Judgments..., s. 103.

⁹⁴ NAGY, Csongor István. Recognition and enforcement of US judgments involving punitive damages in continental Europe. *Nederlands Internationaal Privaatrecht*, 2012, roč. 30, č. 1, s. 8-9.

určené výhradně k potrestání škůdce. Dle názoru odborné literatury je sankční náhrada škody převyšující polovinu kompenzační složky ve Švýcarsku v podstatě nevykonatelná.⁹⁵

3.3 Itálie

Podobný vývoj jako ve Švýcarsku lze pozorovat v Itálii. Poprvé se italský Nejvyšší soud vypořádal s problematikou uznání výkonu rozhodnutí s *punitive damages* v rozhodnutí ve věci Taglialatela Parrot v. Fimez S.p.A.⁹⁶ V daném případě došlo v roce 1985 k úmrtí tříletého chlapce v důsledku výrobní vady helmy, kterou měl na hlavě v okamžiku dopravní nehody. Následně matka zemřelého dítěte zažalovala u jednoho z obecných soudů v Alabamě společnost Fimez S.p.A., jež helmu vyrobila. Tento soud jí přiznal částku jeden milión dolarů ovšem aniž by specifikoval, jaká část této sumy představuje kompenzační náhradu a jaká část tu sankční.

Poškozená se dále rozhodla vykonat toto rozhodnutí v Itálii, kde se případ objevil až před tamějším Nejvyšším soudem. Ten shrnul, že ač americký soud neoznačil, v jakém rozsahu (tj. v jaké částce) byly poškozené přiznány *punitive damages*, tak je na italském soudu, aby vyhodnotil veškeré okolnosti daného případu a učinil si závěr o uznatelnosti sám. Soud se v odůvodnění rozhodnutí argumentačně vypořádával s obdobnými argumenty jako ve švýcarském případě S.F., Inc. v. T.C.S. AG, když stanovil, že italské soukromé právo zná sankční nástroje jako je smluvní pokuta či náhrada při „újmě na cti“, ale ani pod jednu z těchto kategorií nelze sankční náhradu škody podřadit. Dle názoru soudu smluvní pokuta vzniká ujednáním stran a má spíše funkci utvrzovací. V případě „újmě na cti“ se pak při určení výše náhrady vychází především z poměrů poškozeného a ne škůdce, jak je tomu u *punitive damages*.

Soud tedy shrnul, že institut sankční náhrady škody je italskému soukromému právu zcela cizí, neboť náhrada škody spočívá pouze na kompenzačním principu, kdy je posuzována vzniklá škoda jako taková, a ne pouhé jednání a poměry škůdce. Jelikož soud nenašel žádný institut italského soukromého práva, který by se alespoň trochu blížil sankční náhradě škodě, tak vykonatelnost americkému rozhodnutí nepřiznal.⁹⁷ Tato judikatorní linie byla o pár let později potvrzena rozhodnutím ve věci Ruffinatti v. Oyola-Rosado⁹⁸, kde byla zaměstnanci povinného přiznána částka ve výši osmi miliónů dolarů za zranění, která si přivodil při nehodě v jedné z poboček svého zaměstnavatele. Nejvyšší soud Itálie se pak v odůvodnění odkázal na

⁹⁵ STREBEL: The Enforcement of Foreign Judgements..., s. 105.

⁹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Itálie ze dne 19. 1. 2007, sp. zn. 1183/2007.

⁹⁷ VANLEENHOVE: A Normative Framework for the Enforcement of U.S. Punitive damages..., s. 360.

⁹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Itálie ze dne 8. 2. 2012, sp. zn. 1781/2012.

argumentaci a závěry uvedené v rozhodnutí Tagliatela Parrot v. Fimez S.p.A., americkému rozhodnutí vykonatelnost nepřiznal a uplatnil výhradu veřejného pořádku.

Tyto dlouhodobě držené tendence byly překonány až nedávno dalším rozhodnutím Nejvyššího soudu Itálie⁹⁹, který výkon rozhodnutí s *punitive damages* umožnil. Zde se opět jednalo o vadu helmy, která zapříčinila újmu poškozeného. Tomu nalézací soud na Floridě přiznal ve třech různých rozhodnutích částku přesahující \$ 1.436.000, a to opět aniž by vymezil podíl kompenzační a sankční náhrady škody. Strany sporu dostaly věc opět až před nejvyšší soud, jež zcela názorově obrátil svou dosavadní rozhodovací praxi.

Dle jeho názoru existující koncepci náhrady škody spočívající na pouhé kompenzaci lze považovat za obsoletní, neboť nebylo dosud přihlédnuto k tendencím v jiných evropských zemích, ale i v jiných oblastech¹⁰⁰ italského soukromého práva s cílem potrestat škůdce: „V italském právu míří soukromoprávní odpovědnost nejenom na kompenzaci škody, kterou poškozený utrpěl, ale také na nápravu škůdce a ostatních, aby již příště takto nejednali.“¹⁰¹ Soud dále také uvedl tři podmínky, při jejichž splnění mohou být sankční aspekty přiznány. Cizí právo musí přesně vytyčit případy, kdy lze sankční náhradu škody přiznat, dále zde musí být rozumná míra předvídatelnosti v jejich přiznávání a také musí být stanoveny limity jejich maximální výše.

Nakonec je nutné uvést ještě několik poznámek k danému rozhodnutí. V prvé řadě toto rozhodnutí nemění italský princip soukromoprávní odpovědnosti, resp. soudci italských soudů nebudou moci přiznávat sankční náhradu škody dle italského práva.¹⁰² Posledně jmenované rozhodnutí by ale mělo pootevřít dveře cizozemským rozhodnutím, jež ukládají škůdcům povinnost zaplatit vyšší částky.¹⁰³ Také by mělo být vodítkem pro ostatní instančně nižší soudy při přiznávání vykonatelnosti cizím rozhodnutím se sankčním prvkem.¹⁰⁴

3.4 Francie

Kasační dvůr, jakožto nejvyšší soudní instance ve Francii, poprvé a naposledy řešil problematiku výkonu rozhodnutí se sankčním prvkem v rozhodnutí Schlenzka v. Fountaine

⁹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Itálie ze dne 5. 7. 2017, sp. zn. 16601/2017.

¹⁰⁰ Soud zde vypočítává např. některé aspekty práva duševního vlastnictví, pracovního nebo rodinného práva.

¹⁰¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Itálie ze dne 5. 7. 2017, sp. zn. 16601/2017.

¹⁰² CRIVELLINI, Roberto Luzi. *Punitive damages – The Court of Cassation opens the door in Italy* [online]. legalmondo.com, 25. listopad 2017 [cit. 28. ledna 2019]. Dostupné na <<https://www.legalmondo.com/2017/11/punitive-damages-court-cassation-opens-door-italy/>>.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ PETRONIO, Francesca a kol. *Italy Admits Punitive Damages* [online]. paulhastings.com, 18. červenec 2017 [cit. 28. ledna 2019]. Dostupné na <http://www.paulhastings.com/publication-items/details/?id=b7cfec69-2334-6428-811c-ff00004cbded#_edn13>.

Pajot.¹⁰⁵ Pan Schlenzka si koupil u společnosti Fontaine Pajot loď, která ovšem byla před předáním poškozena, následně prodávajícím znovu opravena, aniž by to však bylo panu Schlenzkovi řečeno.¹⁰⁶ V následném soudní sporu byla kalifornským soudem poškozenému přiznána částka přesahující \$ 3.250.000, z čehož bylo \$ 1.460.000 *punitive damages*. Pan Schlenzka poté chtěl částku vymoci ve Francii.

Kasační dvůr odmítl přiznat vykonatelnost kalifornskému rozhodnutí, nicméně v obecném slova smyslu výkon sankční náhrady škody připustil: „Rozhodnutí přiznávající sankční náhradu újmy není samo o sobě v rozporu s veřejným pořádkem. V rozporu s ním je však v případě, že přiznaná výše náhrady je nepřiměřená vzhledem k utrpěné újmě a porušeným smluvním povinnostem ze strany dlužníka.”¹⁰⁷

Rozhodnutí dále stanovilo, že námitka vyčítající *punitive damages* mazání rozdílu mezi soukromým a trestním právem v kontinentální právní kultuře již nyní neobstojí.¹⁰⁸ Nicméně nelze chápat kladný postoj soudu k sankčním parametrům náhrady škody bezvýhradně. Jako pomyslný zdvihnutý prst lze chápat vyjádření soudu v tom smyslu, že konformita sankční náhrady škody sahá pouze potud, dokud její výše nebude v nepoměru ke způsobené újmě. Konkrétní návod, jaká výše je ještě přiměřená a jaká už nikoliv, odůvodnění rozhodnutí neobsahuje, ale jelikož v předmětném sporu byla odmítnuta vykonatelnost *punitive damages* převyšující samotnou kompenzaci o zhruba \$ 70.000, tak lze usoudit že i francouzská judikatura zastává několikrát zmíněné one-to-one ratio.¹⁰⁹

Nutno ještě dodat, že francouzské soukromé právo je do jisté míry specifické tím, že obecně sankcím nebrání.¹¹⁰ Jako příklad lze uvést ustanovení Code civil, které umožňuje francouzským soudům moderovat (snížit či zvýšit) sjednanou smluvní pokutu v případě, že je nepřiměřeně vysoká či nízká.¹¹¹

Specifičnost francouzského přístupu spočívá ještě v zákonodárných snahách uzákonit sankční náhradu škody. V předchozích letech byly tyto snahy představovaly projekty Avant-

¹⁰⁵ Rozhodnutí Kasačního dvora ze dne 1. 12. 2010, sp. zn. 09-13.303.

¹⁰⁶ Skutkově obdobný případ jako v rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci BMW of North America, Inc. v. Gore.

¹⁰⁷ Rozhodnutí Kasačního dvora ze dne 1. 12. 2010, sp. zn. 09-13.303.

¹⁰⁸ LICARI, Francois-Xavier. *La compatibilité de principe des punitive damages avec l'ordre public international: une décision en trompe-l'œil fe la Cour de Cassation?* [online]. academia.edu, 10. února 2011 [cit. 29. ledna 2019].

Dostupné na <http://www.academia.edu/26950042/La_compatibilit%C3%A9_de_principe_des_punitive_damages_avec_l_or_dre_public_international_une_d%C3%A9cision_en_trompe-l_oeil_de_la_Cour_de_cassation_>.

¹⁰⁹ VANLEENHOVE: A Normative Framework for the Enforcement of U.S. Punitive damages..., s. 367.

¹¹⁰ FABRE, Nathalie. *Recognition and Enforcement of U.S. Judgments in France – Recent Developments* [online]. meyerfabre.fr, 2012 [cit. 1. února 2019]. Dostupné na <http://www.meyerfabre.fr/uploadok/RDG4ut_pdf2.pdf>.

¹¹¹ § 1152 Code civil.

projet Catala (2005), Bétaille (2010) a Terré (2011). Nyní je ale na stole návrh zákona, který by měl být předložen francouzské vládě ke schválení v létě roku 2019.¹¹² Sankční náhrada škody by, dle tohoto návrhu, mohla být přiznána pouze v případech, kdy škůdce jednal za účelem dosažení zisku. Taktéž je omezena horní hranice přiznané částky na maximálně desetinásobek zisku ze škodného jednání, anebo maximálně 5 % z obrátu škůdce.¹¹³

3.5 PETL

Dalším pramenem práva, který může potenciálně obsahovat sankční aspekty jsou Principles of European Tort Law (Principy evropského deliktního práva), vypracované skupinou předních evropských odborníků v oblasti deliktního práva, tzv. Evropskou skupinou deliktního práva, založenou v roce 1992, jež sestavila prvotní verzi PETLu v roce 2005.¹¹⁴ Obecně lze o PETLu říci, že představuje tzv. „soft law“, snažící se sjednotit principy deliktního práva v evropských zemích vzhledem k neochotě takto učinit na úrovni Evropské unie.¹¹⁵ Zároveň PETL slouží jako argumentační pomůcka při odůvodnění rozhodnutí např. Ústavního soudu.¹¹⁶ Nelze také opomenout, že dle důvodové zprávy je PETL, stejně jako BGB, jedním z inspiračních zdrojů úpravy deliktního práva v NOZ.¹¹⁷

Článek 10:101 PETLu zakotvuje obecně kompenzační princip náhrady škody, ovšem jeho poslední věta „náhrada škody slouží také účelu předcházení škodám“ indikuje preventivně-sankční charakter. Další ustanovení, které hovoří o stanovení výše náhrady, je ustanovení 10:301 odst. 2: „Obecně musí být při stanovení takové náhrady škody zváženy všechny okolnosti případu, včetně závažnosti, trvání a následků újmy. Stupeň zavinění škůdce musí být vzat v potaz pouze, pokud významně přispěl k újmě poškozeného.“ Druhá věta posledně jmenovaného ustanovení hovoří o situaci, kdy by se mělo přihlídnout i k stupni zavinění škůdce. Stejně jako je tomu u *punitive damages* či jiných sankčních aspektů náhrady škody, i zde se PETL zaměřuje na osobu samotného škůdce.

Závěry svědčící o sankčních prvcích naznačených v předchozím odstavci neobstojí především ze dvou důvodů. Prvním z nich je argument, že samotní tvůrci PETLu, tj. Evropská

¹¹² BAILLY, Alexandre, HARANGER, Xavier. *Coming Soon: Punitive Damages, the French Way | Les dommages-intérêts punitifs, à la française, bientôt autorisés* [online]. morganlewis.com, 5. listopad 2018 [cit. 1. února 2019]. Dostupné na <https://www.morganlewis.com/pubs/coming-soon-punitive-damages-the-french-way#_ftn1>.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ European Group of Tort Law [online]. egtl.org, 2011 [cit. 2. února 2019]. Dostupné na <<http://www egtl.org/>>.

¹¹⁵ VLASÁK, Michal. Vybrané otázky práva civilních deliktů v novém občanském zákoníku na pozadí PETL. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 15-16, s. 561.

¹¹⁶ Např. lze uvést náleží Ústavního soudu ze dne 19. června 2007, sp. zn. II. ÚS 247/07.

¹¹⁷ ELIÁŠ: *Nový občanský zákoník...*, s. 1022.

skupina deliktního práva, sepsali komentář k samotnému textu principů, v němž zavrhli sankční pojetí náhrady škody a jasně se vyslovili ve prospěch kompenzační funkce.¹¹⁸ Druhým, podpurným důvodem, je vztah „duchovního otce“ PETLu k sankční náhradě škody v kontinentální právní kultuře. Několikrát se totiž vyjádřil ve prospěch kompenzace, jelikož *punitive damages* zpravidla nemíří na skutečnou ztrátu poškozeného.¹¹⁹ Negativní přístup PETLu k sankční náhradě škody lze taktéž zdůvodnit dobou vzniku, neboť od roku 2005 byl kupříkladu postoj nejvyšších soudů v zemích po celé Evropě do jisté míry přehodnocen. Co se týče ustanovení 10:301 odst. 2, druhá věta, tak se ztotožňuji s názorem Václava Janečka, že se jedná pouze o tzv. zvýšenou náhradu škody.¹²⁰ Pokud tedy PETL při zvažování výše náhrady škody bere v potaz i stupeň zavinění škůdce, činí tak s respektem ke kompenzačnímu principu.

3.6 Nařízení Řím II

Na rozdíl od PETLu je nařízení Řím II součástí platného a účinného mezinárodního práva soukromého, kterými jsou soudy členských soudů Evropské unie povinny se řídit. Nařízení Řím II upravuje tzv. mimosmluvní závazkové vztahy, což lze připodobnit k deliktnímu právu, tak jak jej chápou národní právní řády.

V původním návrhu předmětného nařízení byla „nekompenzační“¹²¹ náhrada škody upravena přímo v textu nařízení, ale vzhledem k politickým nátlakům byla dána volnost jednotlivým soudům členských států v postoji k sankční náhradě škody a případnému uplatnění výhrady veřejného pořádku.¹²² Současná podoba nařízení tak pouze obecně upravuje možnost soudu uplatnit takovouto výhradu v čl. 26. V návaznosti na toto ustanovení bod 32 preambule nařízení říká: „Z důvodu veřejného zájmu mohou soudy členských států za výjimečných okolností použít výhradu veřejného pořádku a imperativní ustanovení. Zvláště může být jako porušení veřejného pořádku místa soudu, který se sporem zabývá, posuzován případ, kdy by bylo v důsledku uplatnění práva určeného podle tohoto nařízení uloženo nekompenzační odškodnění exemplární nebo represivní povahy v mimořádné výši, v závislosti na okolnostech případu a právním rádu členského státu soudu, který se sporem zabývá.“¹²³

¹¹⁸ European Group on Tort Law. *Principles of European tort law: text and commentary*. Wien, New York: Springer, 2005. s. 19.

¹¹⁹ Viz např. op. cit. 21 nebo KOZIOL, Helmut. Punitive damages - A European Perspective. *Louisiana Law Review*, 2008, roč. 68, č. 3, s. 742.

¹²⁰ JANEČEK: *Sankční aspekty náhrady škody...*, s. 53.

¹²¹ Zde myšleno mj. i punitive damages.

¹²² FAUSTEN, HAMMESFAHR: *Punitive damages in Europe...*, s. 10.

¹²³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. 7. 2007, o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy.

Ačkoliv se na první pohled může zdát, že postoj nařízení Řím II je k sankční náhradě škody ryze negativní, domnívám se, že tomu tak zcela není. Za prvé, z nastíněného legislativního vývoje nařízení lze pozorovat, že zákonodárce upustil od bezvýjimečného zákazu *punitive damages* s úmyslem nechat na judikatuře každého státu, jak s posuzovanou otázkou naloží a za druhé, že preambule nařízení dává pouhou možnost soudu uplatnit výhradu veřejného pořádku, nikoliv povinnost. V neposlední řadě preambule nařízení uvádí za potenciálně rozporné s veřejným pořádkem odškodnění represivní povahy v mimořádné výši. To znamená, že sankční náhrada škody, která v konkrétním případě není nepřiměřeně vysoká, je v souladu se zněním nařízení Řím II.

3.7 Shrnutí

V případě uznání vykonatelnosti rozhodnutí přiznávající *punitive damages* je možné vysledovat ve zkoumaných zemích stejný trend. Přes zpravidla počáteční zdrženlivý vztah k této problematice došlo ve všech státech k obratu v judikatuře. V současné době je možné vykonat rozhodnutí se sankčními prvky ve jmenovaných státech, ovšem vždy za splnění specifických podmínek. Zpravidla nejpodstatnější kritérium představuje výše sankční náhrady škody (zpravidla by mělo být respektováno tzv. „one-to-one ratio“), tj. její přiměřenost k samotné kompenzaci. Dále lze shrnout, že v případě ochrany osobnosti a náhrady za bolest a utrpení v německém prostředí doktrína i judikatura připouští a aplikuje sankční povahu náhrady újmy, když se v těchto případech musejí soudy zaměřovat i na osobu škůdce.

Jak již bylo popsáno výše, na rozdíl od PETLu nařízení Řím II sankční náhradu škody a priori nevylučuje. Domnívám se, že přístup autorů PETLu k sankčním aspektům náhrady škody, mimo jiné i ve vztahu k následné judikatuře nejvyšších evropských soudů, již nadále neobstojí.

Jako zjevně nejzajímavější lze hodnotit normativní snahy ve Francii, kde už možná v létě tohoto roku bude sankční náhrada škody vtělena přímo do textu zákona. Pokud by se na takovém návrhu zákona našla politická shoda, bezpochyby by se jednalo o revoluční počín, jež by následně mohl rozpoutat vlnu obdobných novelizací v právních rádech po celé Evropě. Domnívám se však, že vzhledem k minulým, neúspěšným projektům, se ani letos vůle k uzákonění sankční náhrady škody nenajde.

4 Rozbor judikatury Nejvyššího a Ústavního soudu ve věcech sankční náhrady škody

V předposlední části své diplomové práce se zaměřím na rozhodovací praxi Nejvyššího a Ústavního soudu ve věcech sankční náhrady škody, konkrétně bude nejdříve pojednáno o judikatuře vztahující se k náhradě nemajetkové újmy dle Z OdpŠk, dále o judikatuře v režimu OZ64 a NOZ a na závěr i o judikatuře k uznání vykonatelnosti cizozemským rozhodnutím přiznávajícím sankční náhradu škody.

4.1 Judikatura k přiznávání nemajetkové újmy v režimu Z OdpŠk

Ačkoli se náhrada nemajetkové újmy dle Z OdpŠk co do právní úpravy nevztahuje k právní úpravě v občanském zákoníku (ať už OZ64 nebo NOZ), tak jsem se ji alespoň v krátkosti rozhodl zařadit do své diplomové práce. Obě linie náhrady nemajetkové újmy totiž vycházejí ze vzájemné kompaktnosti, když např. při splnění dalších zákonných podmínek se právní úprava náhrady při újmě na přirozených právech člověka nebo náhrady nemajetkové újmy dle § 2971 NOZ neuplatní, zatímco náhrada při ublížení na zdraví a při usmrcení dle § 2958 a násl. NOZ ano.¹²⁴ Domnívám se však, že by v obou případech měla náhrada újmy vycházet ze stejných ideových základů i co se funkcí týče, jak bude popsáno níže. Jak již bylo naznačeno, Z OdpŠk v případě náhrady nemajetkové újmy říká, že se mimo náhrady škody poskytuje i přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu.¹²⁵ Dále Z OdpŠk uvádí výčet kritérií, k nimž se přihlédne v případě náhrady nemajetkové újmy, mezi ně patří např. závažnost újmy, celková délka řízení apod.¹²⁶

Jedním z prvních rozhodnutí Nejvyššího soudu, ve kterém se soud zabýval mj. i funkcemi náhrady újmy v režimu Z OdpŠk, bylo rozhodnutí z roku 2011.¹²⁷ V tomto rozhodnutí šlo skutkově o situaci, kdy žalobkyni vznikla nemajetková újma v návaznosti na nepřiměřenou délku jejího řízení v rozsahu čtrnácti let. Žalobkyně následně žalovala stát o zadostiučinění ve výši 200.000 Kč, z nichž jí stát uhradil 38.000 Kč. Nejvyšší soud nakonec rozhodnutí odvolacího soudu zrušil pro důvody pro tuto práci nedůležité. Daleko důležitější však je, konstatování soudu: „*Smyslem kompenzačního řízení (je) přiznat poškozené osobě takové odškodnění, které bude způsobilé alespoň zmírnit jí utrpěnou újmu, neboť se jedná o*

¹²⁴ V podrobnostech dále např. BIČÁK, Vít. In VOJTEK, Petr, BIČÁK, Vít (eds). *Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 288-289.

¹²⁵ § 31a odst. 1 Z OdpŠk.

¹²⁶ § 31a odst. 2 a 3 Z OdpŠk.

¹²⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2434/2010.

prostředek reparační a nikoliv sankční.”¹²⁸ Dále se soud o funkcích náhrady újmy nezmiňoval, omezil se pouze na výše uvedenou citaci, aniž by toto své tvrzení zdůvodnil.

Dalším rozhodnutím, na němž lze demonstrovat postoj Nejvyššího soudu k sankční funkci náhrady nemajetkové újmy je rozhodnutí z roku 2013.¹²⁹ Zde se poškozený domáhal odškodnění újmy v souvislosti s jím tvrzeným nezákonným odběrem jeho DNA. Před soudem prvního a druhého stupně nebyl úspěšný, a tak se obrátil na Nejvyšší soud mj. i s argumentací, že v jeho případě by odškodnění mělo mít sankční charakter. K tomuto argumentu se soud postavil negativně s odkazem na prvně uvedený rozsudek: *„Účel zadostiučinění dovozovaný z dané úpravy žalobcem, který má mít ve vztahu ke státu sankční charakter, jež by stát motivoval k prevenci vzniku nesprávného úředního postupu, z daného ustanovení nevyplývá (...).”*¹³⁰ Dále soud uvedl, že účelem náhrady nemajetkové újmy je posouzení míry zásahu do práv poškozeného a nikoli sankcionování státu. Co se judikatury Nejvyššího soudu v případech újmy dle ZOdPŠk týče, soud výše popsaný přístup následuje i v jiných rozhodnutích¹³¹, ač se argumentačně se svými stanovisky nevypořádal.

V dalším rozhodnutí z roku 2016¹³² se Nejvyšší soud už obsáhleji vypořádal s názorem, že dle ZOdPŠk nelze přiznat sankční náhradu škody. Poškozenému zde měla vzniknout nemajetková újma na základě nepřiměřeně tvrdého zákroku policie při bezpečnostní kontrole. Poškozený požadoval jako sankční náhradu újmy mu způsobené zadostiučinění ve výši 60.000 Kč. Obecné soudy se s názorem poškozeného neztotožnily, případ tak musel posoudit Nejvyšší soud. Ten se krom odkazu na svou dřívější judikaturu vypořádal i s (do jisté míry přelomovým) nálezem Ústavního soudu¹³³, vyjádřil, že: *„(...) jistým projevem moderační diskrece soudu je i § 31a odst. 2 a 3 ZOdPŠk, tedy že soud může s přihlédnutím k okolnostem zvážit závažnost vzniklé újmy a přiznat relutární náhradu újmy ve vyšší míře než žalobce sám navrhuje. Z tohoto však nelze nad rámec uvedeného nálezu dovozovat, že by odškodnění dle zákona č. 82/1998 Sb. mělo mít částečně sankční povahu.”* Dále se Nejvyšší soud odkázal na rozhodovací praxi Ústavního soudu, jež stanovil, že rozdílnost v řízení dle občanského zákoníku a ZOdPŠk, když právě druhý jmenovaný upravuje tzv. vertikální vztahy.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2013, sp. zn. 30 Cdo 2778/2011.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2013, sp. zn. 30 Cdo 2469/2012.

¹³² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 10. 2016, sp. zn. 30 Cdo 942/2016.

¹³³ Zde myšlen nález Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09, o němž bude pojednáno v následující podkapitole.

V nedávné době se k předmětné problematice vyjádřil i Ústavní soud ve svém usnesení z roku 2018.¹³⁴ V této věci se žalobce domáhal přiznání zadostiučinění ve výši 50.000.000 Kč z důvodu úmrtí svého otce v důsledku policejním zákroku. Soudy v prvním a druhém stupni mu nakonec přiznaly zadostiučinění ve výši zhruba tři čtvrtě milionu korun, s čímž se poškozený nespokojil a podal dovolání k Nejvyššímu soudu. Ten dovolání odmítnul s tezí, že „český právní řád nezná soukromoprávní institut sankční škody (*punitive damages*)“ a dále, že „sankční postih je výhradně vyhrazen státní moci a veřejnému právu“.¹³⁵ Poté, co poškozený podal ústavní stížnost, se Ústavní soud přidržel linie raženou Nejvyšším soudem, když stanovil, že (preventivně-)sankční funkci zadostiučinění mít může, ale spíše v jiných případech (viz níže), ne v případech zadostiučinění dle ZOdpŠk. Dále Ústavní soud předeslal, že pokud obecný soud při přiznávání zadostiučinění provede komplexní úvahu nad kritérii rozhodnými pro jeho výši a zároveň výše nebude excesivní, tak jeho rozhodnutí před Ústavním soudem obstojí.¹³⁶

4.2 Judikatura k sankční náhradě škody či újmy v režimu občanského zákoníku

Vůbec poprvé se k sankční funkci náhrady škody vyjádřil Nejvyšší soud ve svém usnesení¹³⁷, v rámci něhož se musel vypořádat s nárokem poškozených vyplývajícím z jim způsobené škody na nemovitosti v návaznosti na výbuch plynu způsobeného nedbalostním jednáním zaměstnanců žalované společnosti. Žalobci se domáhali mj. i sankční náhrady škody, neboť s odkazem na § 450 OZ64 by soud měl vzít v potaz i majetkové poměry škůdce. Nejvyšší soud tento názor odmítnul, jelikož zmíněné ustanovení se týká pouze přiměřeného snížení náhrady škody a dále také uvedl, že: „*Současná občanskoprávní úprava náhrady škody vychází ze zásady náhrady skutečné škody (příp. ušlého zisku), která má plnit kompenzační funkci. Zvýšení náhrady škody z důvodu rozdílu v majetkových poměrech poškozeného a škůdce, aby plnila rovněž funkci sankční (např. jako „punitive damages“ v anglosaském právním systému), není podle stávající právní úpravy možné.*“¹³⁸ Dovolání poškozených tak Nejvyšší soud odmítl.

Následoval přelomový náleží Ústavního soudu ve věci slavného spisovatele Michala Viewegha.¹³⁹ Na konci roku 2004 otisk deník Aha! článek, v němž byly užity spisovatelovy

¹³⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 10. 2018, sp. zn. IV. ÚS 599/18.

¹³⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. 30 Cdo 2033/2017.

¹³⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 10. 2018, sp. zn. IV. ÚS 599/18.

¹³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2008, sp. zn. 25 Cdo 1746/2008.

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09.

fotografie s popisky jako např. „*Má tajnou milenkou!*“ nebo „*V. má rád mladé autorky*“. Na základě publikování těchto nepravdivých informací se Viewegh obrátil na soud, který mu v prvním stupni přiznal zadostiučinění ve výši 50.000 Kč, což odvolací soud změnil tak, že žalobci přiznal částku o 150.000 Kč vyšší. Posléze bylo spisovatelovo dovolání Nejvyšším soudem odmítnuto.

Nakonec musel výše zmíněná rozhodnutí přezkoumat Ústavní soud, jež se v nemalé části svého odůvodnění věnoval i funkcím nemajetkové újmy při ochraně osobnostních práv. Při těchto úvahách soud označil zásah do práva na ochranu osobnosti za civilní delikt a přiměřené zadostiučinění za jednu z civilněprávních sankcí, sloužící jak speciální tak generální prevenci.¹⁴⁰ Podpůrně se Ústavní soud opřel i o názory publikované v literatuře, konkrétně že náhrada nemajetkové újmy nemá pouze satisfakční funkci, ale i preventivně-sankční.¹⁴¹

Dále se Ústavní soud zamýšlel nad samotným škůdcem v tom smyslu, že stěžejním pro naplnění satisfakční a sankční funkce přiměřeného zadostiučinění je míra jeho zavinění: „*V tomto směru lze dojít k závěru, že v případě zlého úmyslu (záměru) na straně původce neoprávněného zásahu by měl soud svůj odsudek nad tímto společensky i právně zvlášť odsouzeníhodným chováním vyjádřit právě citelným určením výše peněžitého zadostiučinění.*“¹⁴² Výše peněžitého zadostiučinění by se měla, dle mínění soudu, odvíjet i od snahy škůdce se zviditelnit nebo dosáhnout vyššího zisku. Tato další kritéria jsou právě akcentována mj. také v nejnovějších zákonodárných snahách ve Francii, jak bylo uvedeno v předešlé kapitole.

Na závěr svých úvah Ústavní soud odmítl aplikaci institutu *punitive damages* a přiklonil se k tzv. zvýšené náhradě újmy (v Británii *aggravated damages*). Dle jeho názoru, *aggravated damages* „(...) ve spojení s obecnými *compensatory damages* tak plní nejen funkci satisfakční, tj. nahrazují či alespoň zmírňují újmu vzniklou poškozenému v souvislosti se zveřejněním či šířením informací difamačního charakteru, ale právě i funkci odstrašující („*deterrent*“) a sankční („*punitive*“).“¹⁴³ Lze souhlasit s odbornou literaturou¹⁴⁴, že Ústavní soud v této úvaze smíchal sankční a kompenzační náhradu škody, neboť institut *aggravated damages* představuje výhradně kompenzaci, jak ostatně bylo nastíněno v druhé

¹⁴⁰ Tamtéž, bod 36.

¹⁴¹ RYŠKA, Michal. Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 9, s. 307.

¹⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09, bod 37.

¹⁴³ Tamtéž, bod 38.

¹⁴⁴ ŽIVĚLOVÁ, Alexandra. Umožňuje nový občanský zákoník přiznat v řízení o náhradě nemajetkové újmy *punitive damages*? *Bulletin advokacie*, roč. 23, č. 4, s. 27.

kapitole této práce. Za zmínku stojí ještě odlišné stanovisko¹⁴⁵ předsedkyně senátu JUDr. Ivany Janů, která s výše popsány závěry nesouhlasila.

Na předchozí náleze Ústavního soudu navazuje bohatá judikatura, jen pro ilustraci lze uvést další rozhodnutí, kterým je usnesení Ústavního soudu¹⁴⁶, jež se také týkalo veřejně známé osobnosti, a to Jiřího Čunka. Ten se měl na adresu žalobkyně vyjádřit mj. že je lhářka, že si ně něm léčí své komplexy apod. Obecné soudy jí přiznaly zadostiučinění ve výši 80.000 Kč a dále uložily Jiřímu Čunkovi povinnost, aby se omluvil. V řízení před Ústavním soudem žalobkyně namítala, že zadostiučinění v takovém případě má mít i sankční charakter s odkazem na předchozí náleze ve věci Michala Viewegha. Ústavní soud se s tímto názorem ztotožnil, ovšem na rozdíl od citovaného nálezu stanovil, že v případě, že obecný soud učiní komplexní úvahu nad jednotlivými okolnostmi případu, které jsou zároveň logicky obhajitelné, tak Ústavnímu soudu nepřísluší takové kritéria znovu přezkoumávat.

Doposud byla popsána judikatura za účinnosti OZ64, jež byla přebrána i v případech již rozhodovaných podle NOZ. Jako příklad lze uvést rozhodnutí Nejvyššího soudu¹⁴⁷ z roku 2018, v němž poškozená porodila živé dítě, to ovšem těsně po něm zemřelo v důsledku postupu lékařů *non lege artis*. V důsledku této skutečnosti poškozená a další členové rodiny v souladu s § 2959 NOZ žalovali nemocnici v Havířově. Případ se dostal až před Nejvyšší soud, který se ve svém odůvodnění také odkázal na náleze Ústavního soudu v kauze Viewegh, a dle jehož názoru: *„Sankční (preventivně-sankční) funkci ve smyslu punitivním (trestajícím) lze snad výjimečně připustit v případech zásahů do práva na čest, důstojnost, popřípadě soukromí ze strany informačních médií. V těchto případech část literatury a judikatury dovozuje, že náhrada nemajetkové újmy musí být tak vysoká, aby byla způsobila od závažných neoprávněných zásahů do osobnostních práv účinně odradit, a aby se jim takové zásahy vedené snahou o hospodářský prospěch (prodejnost, sledovanost) tzv. nevyplácely.“*¹⁴⁸ V případě provedení lékařského výkonu způsobem *non lege artis* tak Nejvyšší soud sankční charakter náhrady újmy neshledal.

Na druhou stranu byla sankční náhrada újmy dovozena kupříkladu v případě záměny novorozenců¹⁴⁹ nebo v případě odstranění vaječníků poškozené bez jejího souhlasu: *„V rozhodnutí soudu musí být preventivně optimalizováno mezi satisfakčním a sankčním*

¹⁴⁵ Dle jejího názoru musí sankce odpovídat povaze daného právního odvětví, kam systematicky spadá. Sankce v podmínkách soukromého práva musí „(...) směřovat k obnovení narušené rovnováhy, nikoliv k potrestání odpovědného subjektu.“

¹⁴⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 2. 2015, sp. zn. III. ÚS 2223/13.

¹⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018.

¹⁴⁸ Tamtéž, bod 26.

¹⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2428/2010.

působením přiměřeného zadostiučinění, mezi nimiž existuje vztah komplementarity i vztah konkurence.”¹⁵⁰

4.3 Uznání vykonatelnosti rozhodnutím se sankční náhradou škody

Jediným rozhodnutím Nejvyššího soudu z této oblasti je usnesení z roku 2014¹⁵¹, v němž se soud zabýval otázkou, zdali je možné uznat vykonatelnost rozhodnutí s *punitive damages*. V tomto případě šlo o americké rozhodnutí Nejvyššího soudu státu Arizona, jímž byla přiznána spoluvlastníku společnosti J&T Patriku Tkáči částka ve výši \$ 100.000 za to, že pan Tomáš Berka na webové stránce zveřejnil o panu Tkáčovi urážlivé informace společně s jeho fotografiemi. Následně se oprávněný rozhodl tento exekuční titul vykonat v České republice. Jak Obvodní soud pro Prahu 4, tak i odvolací Městský soud v Praze to však odmítly s uplatněním výhrady veřejného pořádku. Po podaném dovolání musel věc posoudit Nejvyšší soud.

Ten ve svém odůvodnění nejprve shrnul podstatu institutu *punitive damages* v americkém právu, jeho povahu a v jakých případech se aplikuje. Dále uvádí výčet judikatury svědčící o neexistenci sankční náhrady škody v českém právu s vybočujícím nálezem Ústavního soudu v kauze Viewegh, jejíž specifičnost spočívá především v pohnutce škůdce dosáhnout co největšího zisku. V neposlední řadě soud shrnul i zahraniční judikaturu.¹⁵² Ze všech těchto skutečností Nejvyšší soud dovodil, že „(...) uznání cizího rozhodnutí přiznávajícího *punitive damages* v českém právu nelze bez dalšího odmítnout pro rozpor s veřejným pořádkem, byť český právní řád nezná soukromoprávní institut sankční škody.”¹⁵³ Dle rozhodnutí Nejvyššího soudu tedy je možné uplatnit výhradu veřejného pořádku pouze pokud „je výše sankční náhrady újmy zjevně nepřiměřená újmě, již má odškodnit.”¹⁵⁴ Na závěr soud poskytl soudům tři základní kritéria, podle nichž soudy určí onu zjevnou nepřiměřenost. V první řadě je nutné posoudit závažnost způsobené újmy, dále poměr sankční a kompenzační složky náhrady újmy a také jestli sankční náhrada škody není pro povinnou osobu likvidační.

4.4 Shrnutí

Co se týče sankční náhrady škody dle ZODpŠk, tak z judikatury jasně plyne, že zadostiučinění poskytnuté za nemajetkovou újmu má ryze kompenzační charakter a nikoliv

¹⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4842/2010.

¹⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3157/2013.

¹⁵² Německá, italská a francouzská judikatura podrobně rozebrána v předchozí kapitole.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ Tamtéž.

sankční. Tento přístup se nezměnil ani po nálezů Ústavního soudu ve věci Viewegh, neboť se dle mínění Nejvyššího soudu jedná o zcela odlišný případ, upravený jiným zákonem. Navíc z § 31a Z OdpŠk sankční náhrada újmy nevyplývá. Domnívám se, že především Nejvyšší soud ve své judikatuře k tomuto tématu přesně nevyložil, v čem konkrétně spočívá principiální rozdíl mezi ochranou osobnosti a náhradou nemajetkové újmy dle Z OdpŠk, resp. proč by i stát nemohl v případě sankční náhrady škody odpovídat (prostřednictvím svých orgánů) za své protiprávní jednání. V tomto směru se mi jeví odůvodnění Nejvyššího soudu jako nedostatečné.

Druhý přístup představuje oblast ochrany osobnosti v případech, kdy škůdce jedná s cílem dosažení zisku. Jak bylo popsáno, zde sankční charakter náhrady újmy Ústavní soud dovodil, stejně jako v případě záměny novorozenců nebo odstranění vaječníků bez souhlasu poškozené. Nelze tedy souhlasit s názory říkající, že sankční náhradu škody je možné přiznat pouze v případech nepravdivého nařčení ze strany bulvárního média.¹⁵⁵ Nutno podotknout, že judikatura je v tomto smyslu jednotná, a to i přes rekonstrukci soukromého práva k 1. 1. 2014.

K posledně zkoumané problematice uznání vykonatelnosti rozhodnutí přiznávající *punitive damages* Nejvyšší soud akceptoval, že i rozhodnutí s *punitive damages* lze u nás vykonat, ovšem pouze pokud její výše nebude zjevně nepřiměřená ke kompenzační náhradě.

¹⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3157/2013.

5 Ustanovení NOZ indikující sankční charakter

Poslední kapitola mé diplomové práce se zaměří na konkrétní ustanovení NOZ, jež indikují sankční charakter. Konkrétně se jedná o okolnosti zvláštního zřetele hodné při určení přiměřeného zadostiučinění (§ 2957 NOZ), cenu zvláštní obliby (§ 2969 odst. 2 NOZ), či bezdůvodné obohacení nabytému zásahem do přirozeného práva člověka (§ 3004 odst. 2 NOZ).

5.1 Okolnosti zvláštního zřetele hodné při určení přiměřeného zadostiučinění

NOZ stanoví, že se „nemajetková újma odčiní přiměřeným zadostiučiněním.“¹⁵⁶ Dále uvádí výčet okolností zvláštního zřetele hodné, k nimž by mělo být při stanovení výše zadostiučinění přihlédnuto, mezi něž řadí např. úmyslné způsobení újmy, způsobení újmy s použitím lsti, pohrůžky, dále diskriminace poškozeného nebo důvodná obava poškozeného ze ztráty života nebo vážného poškození zdraví.¹⁵⁷ Na rozdíl od předchozí právní úpravy¹⁵⁸ tak současná úprava obsahuje demonstrativní výčet okolností zvláštního zřetele hodné.

Názory na odpověď na otázku, zdali toto ustanovení obsahuje sankční prvek, jsou (až na výjimku) jednotné. Obecně lze říci, že u přiznání přiměřeného zadostiučinění lze spatřovat jeho primární funkci v satisfakci.¹⁵⁹ Co se týče (preventivně-)sankční funkce, tak komentářová literatura říká, že i přes dřívější nesprávné odmítání této funkce, je její existence legitimní¹⁶⁰ a také stvrzena konstantní judikaturou soudů pokrývající celou škálu odlišných situací při nichž došlo ke vzniku nemajetkové újmy a zároveň bylo přihlédnuto k okolnostem zvláštního zřetele hodným (viz předchozí kapitola). Další z komentářové literatury uvádí, že vzhledem k tomu, že se do středu dění dostává škůdce a jeho míra zavinění, tak „se dává průchod myšlence, že poskytnutí zadostiučinění má i sankční povahu.“¹⁶¹

V poněkud striktní názorové opozici stojí komentář od Melzera a Téglu, již s názorem v předchozím odstavci nastíněném, nesouhlasí¹⁶², neboť rekodifikací se prakticky nic nezměnilo, krom toho, že v současném znění NOZ jsou výslovně vyjmenovány okolnosti zvláštního zřetele hodné. Dále dle jejich argumentace, trest má být ukládán v rámci jiného právního odvětví s odkazem na tradice kontinentální právní kultury. I v případě, že se

¹⁵⁶ § 2951 odst. 2, věta první NOZ.

¹⁵⁷ § 2957 NOZ.

¹⁵⁸ § 13 odst. 3 OZ64.

¹⁵⁹ Např. náleží Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14, bod 47.

¹⁶⁰ RYŠKA, Michal. In PETROV, Jan a kol. (eds). *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2017, s. 2903.

¹⁶¹ BEZOUŠKA, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. (eds). *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014, s. 1702.

¹⁶² MELZER, Filip, DOLEŽAL, Tomáš. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. (eds). *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894-3081*. Praha: Leges, 2018, s. 984-985.

v konkrétním případě přihlédne k míře zavinění škůdce a celková výše přiměřeného zadostiučinění se tak zvýší, tak se stále jedná o kompenzační funkci.¹⁶³ Doktor Ryška, vědom si tohoto odlišného názoru, vyjádřil přesvědčení, že i „*odlišné názory (...) nepopírají myšlenku, že v případě vyšší míry zavinění je vždy neoprávněnost zásahu zesílena.*”¹⁶⁴ Časopisecké literatura se také u předmětného ustanovení¹⁶⁵ kloní k sankčnímu postihu škůdce, když jeho dikce má souviset s celkovou dekriminací našeho práva, neboť směřuje k pojetí trestního práva jako prostředku ultima ratio.¹⁶⁶

5.2 Cena zvláštní oblíby

Na rozdíl od předchozí právní úpravy, NOZ zakotvil „staronový” institut - tzv. cenu zvláštní oblíby (lat. pretium affectionis), když říká: „*Poškodil-li škůdce věc ze svévole nebo škodolibosti, nahradí poškozenému cenu zvláštní oblíby.*”¹⁶⁷ Inspiračním zdrojem byl o.z.o., který stanovil, že: „*Poškodí-li se někdo úmyslně nebo z hrubé nedbalosti na jmění, jest oprávněn žádati také ušlý zisk, a byla-li škoda způsobena činem zakázaným trestním zákonem nebo ze svévole a škodolibosti, cenu zvláštní záliby.*”¹⁶⁸ Na první pohled by se mohlo zdát, že právní úprava v o.z.o. vyžaduje k přiznání ceny zvláštní oblíby kumulativní splnění svévole a škodolibosti. Ač se objevují takovéto názory, klaní se k jazykovému výkladu spojky „a”¹⁶⁹, tak ve skutečnosti se jedná o legislativní nedostatek¹⁷⁰, tj. i tehdy postačovalo splnění pouze jednoho z předpokladů alternativně. Obě formy zavinění mají společné to, že škůdci činí radost či jak uvádí Rouček se Sedláčkem, tak dokonce rozkoš, ovšem s tím rozdílem, že „*Svévole směřuje k samotnému způsobení škody, (zatímco) škodolibost směřuje k osobě poškozeného.*”¹⁷¹

K ceně zvláštní oblíby se vyjádřil i prvorepublikový Nejvyšší správní soud, když trefně vystihl její podstatu: „*cena zvláštní oblíby předpokládá čistě osobní vztah k určité věci, čímž nabude tato věc určitých nahodilých subjektivních vlastností, takže ji nelze nahradit jinou věcí a že věc ta má vyšší cenu jen pro určitou osobu nebo pouze pro určitý kruh osob.*”¹⁷² Z výše uvedeného tedy vyplývá, že k přiznání pretium affectionis pouhý úmysl škůdce v podobě

¹⁶³ Tamtéž, s. 986.

¹⁶⁴ RYŠKA, Michal. In PETROV, Jan a kol. (eds): *Občanský zákoník. Komentář...*, s. 2903-2904.

¹⁶⁵ Zde ještě ve verzi návrhu NOZ, konkrétně § 2644, jehož znění je ale v podstatě totožné s dnešním znění.

¹⁶⁶ KÜHN: *Má mít náhrada škody...*

¹⁶⁷ § 2969 odst. 2 NOZ.

¹⁶⁸ § 1331 odst. 1 o.z.o.

¹⁶⁹ VOLNÝ, Karel. *Cena zvláštní oblíby v občanském zákoníku.* [online]. epravo.cz, 17. února 2015 [cit. 18. února 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/cena-zvlastni-obliby-v-obcanskem-zakoniku-96906.html>>.

¹⁷⁰ KUBEŠ, Vladimír. In ROUČEK, SEDLÁČEK: *Komentář k československému obecnému...*, s. 948.

¹⁷¹ ELIÁŠ: *Nový občanský zákoník...*, s. 1047.

¹⁷² Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 4. 1937, sp. zn. (SJS) 16875/36.

svévole či škodolibosti nepostačí, poškozená či zničená věc ještě navíc musí být pro poškozeného nenahraditelná a jedinečná.

Před tím, než nastíním funkce tohoto institutu, tak je nutné vyložit jeho povahu. Cena zvláštní obliby představuje cenu mimořádnou¹⁷³, balancující na pomezí majetkové škody a nemajetkové újmy, neboť je nezbytné odlišit samotnou vzniklou škodu a náhradu nemajetkové újmy, jež převyšuje vzniklou škodu zjištěnou dle § 2969 odst. 1 NOZ¹⁷⁴, někdy se tato náhrada označuje jako nemajetková újma *sui generis*.¹⁷⁵

Co se týče funkcí, tak názory panující v odborné sféře jsou obdobné jako u předchozího zkoumaného ustanovení. Vedle reparační a satisfakční funkce se dle převažujícího názoru připouští sankční funkce náhrady újmy u ceny zvláštní obliby. Tento názor argumentuje snahou předmětného institutu potrestat škůdce za svévoli či škodolibost¹⁷⁶, tj. že „*podmínkou pro poskytnutí takto modifikované náhrady škody je speciálně definovaná či spíše jen označená úroveň počínání škůdce.*“¹⁷⁷ Důvodová zpráva dokonce připodobňuje tento institut k americkým *punitive damages*.¹⁷⁸ Na druhé straně názorového spektra stojí opět komentář od Melzera a Téglu, v němž Melzer odmítnutí sankční funkce i u ceny zvláštní obliby zdůvodňuje tím, že „*(...) má být nahrazena nemajetková újma, kterou poškozený utrpěl. Škůdce není trestán za kvalifikované zavinění, nýbrž toto zavinění je předpokladem pro kompenzaci vzniklé nemajetkové újmy, které se mu jinak nedostane.*“¹⁷⁹

5.3 Bezdůvodné obohacení nabyté zásahem do přirozeného práva člověka

Tato diplomová práce sice zkoumá sankční aspekty náhrady škody a nikoliv bezdůvodného obohacení, nicméně vzhledem k tomu, že dané ustanovení § 3004 odst. 2 NOZ je navázáno na zásah do přirozeného práva člověka¹⁸⁰ a dále velmi intenzivně evokuje sankční charakter, tak jsem se rozhodl jej do diplomové práce zařadit.

¹⁷³ § 492 odst. 2 NOZ.

¹⁷⁴ MELZER Filip. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. (eds): *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX.*..., s. 1086.

¹⁷⁵ PAŠEK, Martin. In PETROV, Jan a kol. (eds): *Občanský zákoník. Komentář.*..., s. 2922.

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ VOJTEK, Petr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. (eds). *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1148.

¹⁷⁸ ELIÁŠ: *Nový občanský zákoník.*...

¹⁷⁹ MELZER, Filip. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. (eds): *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX.*..., s. 1087.

¹⁸⁰ Činěno v návaznosti na výše rozebranou judikaturu např. ve věci spisovatele Viewegha (nález Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09) nebo ve věci monacké princezny Caroline (rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 15. 11. 1995, sp. zn. BGHZ 128, 1).

Jak bylo řečeno, případy zahraniční judikatury, týkající se zveřejňování nepravdivých informací o poškozeném, se dle českého práva řeší právě skrze institut bezdůvodného obohacení¹⁸¹, jež v předmětném ustanovení říká, že „*obohacený, který nebyl v dobré víře, vydá vše, co obohacením nabyl (...)*”¹⁸² a v případě, že „*(...) bezdůvodné obohacení (bylo) nabyto zásahem do přirozeného práva člověka chráněného ustanoveními první části tohoto zákona, může ochuzený požadovat za neoprávněné nakládání s hodnotami týkajícími se jeho osobnosti namísto plnění podle odstavce 1 dvojnásobek odměny obvyklé za udělení souhlasu s takovým nakládáním.*”¹⁸³

Nabízí se otázka, zdali dvojnásobek odměny obvyklé za udělení souhlasu má sankční charakter. Tradičně existují dva základní pohledy na odpověď na takto položenou otázku. První z nich se opírá o znění autorského zákona¹⁸⁴, z něhož se zákonodárce inspiroval, co se dvojnásobku obvyklé odměny týče. Tento inspirační zdroj nebyl a ani není pojat pouze jako restituce původního stavu, ale „*(...) blíží se již pojetí sankčnímu formou soukromé pokuty.*”¹⁸⁵ Dle komentářové literatury¹⁸⁶ pak pro potřeby NOZ neexistuje důvod pohlížet na dvojnásobek odměny jinak, neboť občanský zákoník se obecně hlásí k preventivně sankčnímu pojetí. NOZ dále umožňuje „*Je-li pro to spravedlivý důvod (...) rozsah plnění přiměřeně zvýšit.*”¹⁸⁷, což nevyklučuje ani zdůrazněné preventivně(-sankční) pojetí s důrazem na hlediska na straně obohaceného.¹⁸⁸

V názorové, byť ne výhradní opozici, ne zcela překvapivě, stojí pojetí Filipa Melzera.¹⁸⁹ Ten předmětnému ustanovení primárně sankční funkci nepřiznává. Svůj postoj vysvětluje jednak řešením důkazních obtíží, které ochuzeného zpravidla neminou a dále zvýšenou ochranou, jež osobnost člověka požívá. Dvojnásobek odměny, převyšující samotnou obvyklou odměnu, pak označuje jako tzv. abstraktní obohacení, abstraktně vyčísľující zisk obohaceného.

¹⁸¹ DOLEŽAL, Radim. Sankční funkce náhrady újmy – punitive damages v českém právu? *Právní rozhledy*, 2018, roč. 26, č. 8, s. 280.

¹⁸² § 3004 odst. 1 NOZ.

¹⁸³ § 3004 odst. 2, věta první NOZ.

¹⁸⁴ Konkrétně § 40 odst. 4, poslední věta AZ znějící: „*Výše bezdůvodného obohacení vzniklého na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s dílem, aniž by k tomu získal potřebnou licenci, činí dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem.*”

¹⁸⁵ TELEČ, Ivo, TŮMA, Pavel (eds). *Autorský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2007, s. 435.

¹⁸⁶ SEDLÁČEK, Dušan. In PETROV, Jan a kol. (eds): *Občanský zákoník. Komentář...*, s. 2984.

¹⁸⁷ § 3004 odst. 2, věta druhá NOZ.

¹⁸⁸ PETROV, Jan. In HULMÁK, Milan a kol. (eds). *Občanský zákoník VI...*, s. 1986.

¹⁸⁹ MELZER, Filip, CSACH, Kristián. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. (eds): *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX...*, s. 1540-1541.

5.4 Shrnutí

V této kapitole byly zkoumány tři ustanovení NOZ indikující sankční aspekty. Co se týče okolností zvláštního zřetele hodné při určení přiměřeného zadostiučinění, jsem toho názoru, že většinový názor, přiznávající sankční aspekt, je nejvhodnější. Opačná argumentace, uvedená v komentáři Melzera a Tégla, odkazující se převážně na tradice kontinentální právní kultury dnes již nemůže obstát, jednak s odkazem na domácí judikaturu Ústavního a Nejvyššího soudu prezentovanou v předchozí části diplomové práce, tak také nelze ignorovat ani evropskou judikaturu, kdy nejvyšší soudní instance postupně opustili koncept odmítání sankčních aspektů náhrady škody, dále nemluvě o zákonodárných snahách ve Francii. Komentář Melzera a Tégla se také ne zcela vhodně odkazuje na rozhodnutí Nejvyššího soudu¹⁹⁰, když nerespektuje jeho celkové vyznění v tom smyslu, že při splnění určitých, výše popsaných podmínek, je možné uznat vykonatelnost cizozemského rozhodnutí s *punitive damages*.

V případě ceny zvláštní oblíbenosti jsem naopak přesvědčen, že většinový pohled na toto ustanovení není udržitelný. Jak uvádí komentář od Melzera a Tégla, tak toto ustanovení sankční charakter nemá, neboť kvalifikovaný úmysl škůdce je rozhodný pouze pro vznik nemajetkové újmy. Pokud by i „po“ vzniku nemajetkové újmy bylo škůdci kladeno k tíži, že jednal svévolně nebo ze škodolibosti, tak by se mohlo jednat o situaci, kterou např. trestní právo zná jako zákaz dvojího přičítání.

K posledně zkoumanému ustanovení uvádím, že pojetí dvojnásobku odměny obvyklé za udělení souhlasu jakožto soukromé pokuty neodporuje jeho účelům uvedeným v komentáři od Melzera a Tégla. Ani autoři tohoto komentáře explicitně sankční funkci nevyloučili, proto nelze než shrnout, že ustanovení § 3004 odst. 2 NOZ má sankční charakter.

¹⁹⁰ V předchozí kapitole rozebrané usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3157/2013.

Závěr

Předmětem této diplomové práce byla sankční funkce náhrady škody. Než zodpovím výzkumnou otázku položenou v úvodu, tak shrnu zjištění učiněná v jednotlivých kapitolách.

V první kapitole jsem stručně popsal všechny čtyři funkce náhrady škody obecně (tj. nikoliv pouze z pohledu českého práva), a to funkci kompenzační, satisfakční, preventivní a sankční. Za základní lze označit funkce kompenzační a sankční, s tím ovšem, že zejména v případech nemajetkové újmy vystupují do popředí i funkce preventivní a satisfakční. Všechny funkce pak na sebe úzce navazují.

V následující kapitole jsem se zaměřil na sankční aspekty náhrady škody v angloamerické právní kultuře. Jako první jsem zkoumal britský přístup, označující sankční náhradu škody jako tzv. *exemplary damages* a jehož nejdůležitějším přínosem je stanovení tří situací, v nichž lze přiznat *exemplary damages*, stanovené Lordem Devlinem v 60. letech minulého století. Dvě nejdůležitější situace jsou reprezentovány v první řadě „nesprávným“ úředním postupem a dále jednáním, kdy žalovaný získal větší prospěch, než byla skutečná újma poškozeného. Také se v Británii vyvinula judikatorní praxe stanovující, že by *exemplary damages* měly být přiznávány do výše maximálně 50.000 £ a zároveň maximálně do trojnásobku kompenzační náhrady škody. Následně jsem se zabýval americkým přístupem, jež sankční náhradu škody označuje jako tzv. *punitive damages*. Americká judikatura jednak stanovila okolnosti, ke kterým by měl soud přihlídnout při určování výše *punitive damages* (např. stupeň zavrženíhodnosti jednání škůdce nebo rozdíl mezi samotnou škodou či újmou a *punitive damages*), tak také ustanovila tzv. „single digit ratio“, tj. že *punitive damages* mohou být přiznány v rozsahu maximálně devítinásobku způsobené škody či újmy.

Ve třetí kapitole jsem naopak přistoupil ke zkoumání situace ve vybraných západoevropských zemích s důrazem na situaci v Německu. Německý přístup je nakloněn sankční náhradě škody především v oblastech ochrany osobnosti a náhrady za bolest a utrpení. První případ výstižně ilustruje rozhodnutí SSD ve věci princezny Caroline, v němž se soud jasně vyslovil ve prospěch sankční náhrady škody především s odkazem na snahu škůdce dosáhnout neoprávněným zásahem do osobnosti poškozené co největšího zisku. Nejvyšší soudní instance v Německu, Itálii, Švýcarsku a Francii se také zabývaly možností vykonat zpravidla americké rozhodnutí s *punitive damages*. Ve všech případech byla zpravidla počáteční „nechut“ umožnit výkon těchto rozhodnutí překonána a dnes již ve všech státech lze takováto rozhodnutí vykonat, byť s určitými omezeními, především

proporcionalita mezi kompenzací a sankcí. Velmi zajímavé jsou také zákonodárné snahy ve Francii snažící se dokonce vtělit sankční náhradu škody přímo do zákona.

V předposlední kapitole jsem se zabýval judikaturou českých soudů k sankčnímu pojetí náhrady škody. Nejprve jsem se zaměřil na judikaturu především Nejvyššího soudu dle ZOdpŠk. Zde Nejvyšší soud zastává konstantní názor, že v režimu ZOdpŠk nemá přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu sankční charakter. Domnívám se, že Nejvyšší soud se ale ve své judikatuře věcně nevyjádřil, proč by i stát nemohl odpovídat sankční náhradou škody, ač to takhle např. v Británii funguje (viz první Devlinova skutková podstata). Argumentem by například mohla být skutečnost, že v případě, že by sankční náhradu škody platil stát, tak by tím ochudil společnost jako celek, neboť by s největší pravděpodobností větší část této částky nakonec uhradil daňový poplatník, čímž by zájem jednotlivce mohl být upřednostněn před zájmem celku. Co se režimu občanského zákoníku týče, tak zde Ústavní soud v případě ochrany osobnosti vyjádřil ve prospěch sankční náhrady škody v kauze spisovatele Viewegha. Nejvyšší soud pak obdobně učinil v případech např. záměny novorozenců nebo protiprávního odstranění vaječníků. V poslední řadě se Nejvyšší soud postavil k výkonu cizího rozhodnutí s *punitive damages* kladně, když výkon takového rozhodnutí umožnil za splnění podmínky, že sankční náhrada škody nebude zjevně nepřiměřeně vysoká. Umožnění vykonatelnosti cizozemskému rozhodnutí s *punitive damages* považuji za správné, neboť kdyby to Nejvyšší soud nepřipustil, tak by případní další poškození mohli být na svých právech zkráceni, když by nemohli svou pohledávku dobýt, zpravidla v případech, kdy škůdce má svůj majetek v České republice a poškozenému by nezbylo nic jiného, než požadovat výkon rozhodnutí právě zde.

V závěrečné kapitole jsem se zaměřil na rozbor jednotlivých ustanovení NOZ indikujících sankční povahu. Dospěl jsem k názoru, že sankční charakter obsahují ustanovení § 2957 a § 3004 odst. 2 NOZ. V obou případech se na stejném závěru shodla odborná veřejnost s výjimkou komentáře od Melzera a Tégla, v němž se ale názory tam uvedené opírají o nepřesvědčivé argumenty, jak bylo výše popsáno. V případě ceny zvláštní obliby naopak této komentářové literatuře dávám za pravdu, neboť není možné, aby škůdci byla tatáž skutečnost přičítána k tíži dvakrát. Tento názor však obecně odbornou veřejností není reflektován.

Na úvod své diplomové práce jsem si položil výzkumnou otázku: ve kterých případech, popřípadě zdali vůbec, má náhrada škody podle nového občanského zákoníku sankční funkci. Vzhledem k výše uvedenému jsem dospěl k závěru, že náhrada škody (újmy) má sankční funkci, ale pouze ve specifických případech náhrady nemajetkové újmy. Judikatura již mezi

tyto případy zařadila kupříkladu ochranu osobnosti (v tzv. bulvárních kauzách), záměnu novorozenců v nemocnici nebo protiprávní odebrání vaječníků. Stejně tak i odborná literatura sankční funkci dovodila u ustanovení § 2957 nebo § 3004 odst. 2 NOZ. Na druhou stranu jsem přesvědčen, že obecné pojetí ceny zvláštní oblíby jako „symbolu“ *punitive damages* v NOZ je pomýlené. Jako další argument, podporující můj závěr, může posloužit i postoj zahraničních nejvyšších soudů, jež se k sankční náhradě škody s postupem času staví čím dál více vstřícněji. Nutno dodat, že sankční povaha byla dovozena mj. i před účinností NOZ, proto lze shrnout, že rekodifikace soukromého práva v učiněném závěru nehrála v zásadě žádnou roli.

Odpůrci sankčního pojetí náhrady újmy argumentují mnohými důvody, z nichž lze uvést dva hlavní¹⁹¹. Prvním z nich je nekompatibilita mezi soukromým a veřejným právem, tj. že soukromé právo by zjednodušeně řečeno nemělo trestat. Domnívám se, že veřejné a soukromé právo nejsou dva systémy vedle sebe izolovaně existující, ale že se vzájemně doplňují a respektují. V zájmu dosažení spravedlivého řešení v tom kterém případě je pak nutno připustit, že prolínání soukromého a veřejného práva (potažmo soukromého a veřejného zájmu) více odpovídá reálnému životu.¹⁹² Druhým argumentem je pak potenciální bezdůvodné obohacení na straně poškozeného při přiznání sankční náhrady škody. K tomuto problému se vyjádřil Ústavní soud v kauze spisovatele Viewegha¹⁹³, když stanovil, že v případě neoprávněných zásahů bulvárních médií do osobnosti zvláště pak veřejně známých osob, pouhá kompenzace nepostačí, neboť by škůdce těžil ze svého protiprávního jednání, když by jeho zisk nebyl nikterak postihnut. Lze tedy dovodit, že ve specifických případech sankční náhrada škody nepředstavuje bezdůvodné obohacení poškozeného, neboť je mu plněno na základě existujícího právního důvodu.

¹⁹¹ Oba důvody lze nalézt např. v MELZER Filip. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. (eds): *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX...*, s. 7-8.

¹⁹² Obdobně např. JANEČEK, Václav. K přípustnosti sankční náhrady škody. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 5, s. 156-158.

¹⁹³ Nález Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09, bod 44.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

BLACK, Henry Campbell, NOLAN, Joseph, NOLAN-HALEY, Jacqueline. *Blackův právní slovník*. 6. vydání. Praha: Victoria Publishing, 1993. 768 s.

BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří, GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Praha: ASPI, 2003. 324 s.

ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s.

European Group on Tort Law. *Principles of European tort law: text and commentary*. Wien, New York: Springer, 2005. 282 s.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 312 s.

HARLOW, Carol. *Understanding Tort Law*. 2. vydání. London: Fontana Press, An Imprint of HarperCollinsPublishers, 1995. 216 s.

HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C.H.BECK, 2014. 2080 s.

KNAPPOVÁ, Marta. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 320 s.

KOZIOL, Helmut (ed). *Basic questions of tort law from a comparative perspective*. Wien: Jan Sramek Verlag, 2015. 866 s.

KOZIOL, Helmut, WILCOX, Vanessa. *Punitive Damages: Common Law and Civil Law Perspectives*. Springer Vienna, 2009. 335 s.

MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. (eds). *Občanský zákoník-velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013. 649 s.

MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. (eds). *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894-3081*. Praha: Leges, 2018. 1728 s.

PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C.H. BECK, 2017. 3120 s.

ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému, díl pátý (§§ 1090 až 1341)*. Praha: V. Linhart, 1935. 1011 s.

STEELE, Jenny. *TORT LAW. TEXT, CASES AND MATERIALS*. 2. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2010. 1000 s.

ŠVESTKA, Jiří a kol. (eds). *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. 1148 s.

TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel (eds). *Autorský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2007. 970 s.

VÍTOVÁ, Blanka, DOHNAL, Jakub, KOTULA, Jan. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku: komentář k § 2894 až § 2971: metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví*. Olomouc: ANAG, 2015. Právo (ANAG). 336 s.

VOJTEK, Petr, BIČÁK, Vít (eds). *Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. 440 s.

Česká judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS. 16/04.

Nález Ústavního soudu ze dne 19. června 2007, sp. zn. II. ÚS 247/07.

Nález Ústavního soudu ze dne ze dne 6. března 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09.

Nález Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 2. 2015, sp. zn. III. ÚS 2223/13.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 10. 2018, sp. zn. IV. ÚS 599/18.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 4. 1937, sp. zn. (SJS) 16875/36.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 8. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2434/2010.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4842/2010.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2013, sp. zn. 30 Cdo 2778/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2013, sp. zn. 30 Cdo 2469/2012.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2013, sp. zn. 26 Cdo 2626/2013.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 10. 2016, sp. zn. 30 Cdo 942/2016.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 12. 2008, sp. zn. 25 Cdo 1746/2008.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2428/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3157/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. 30 Cdo 2033/2017.

Zahraniční judikatura

Francie

Rozhodnutí Kasačního dvora ze dne 1. 12. 2010, sp. zn. 09-13.303.

Itálie

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Itálie ze dne 19. 1. 2007, sp. zn. 1183/2007.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Itálie ze dne 8. 2. 2012, sp. zn. 1781/2012.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Itálie ze dne 5. 7. 2017, sp. zn. 16601/2017.

Německo

Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 4. 6. 1992, sp. zn. BGHZ 118, 312.

Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 15. 11. 1995, sp. zn. BGHZ 128, 1.

Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 14. 2. 1973, sp. zn. BVerfGE 34, 269.

Rozhodnutí Zemského soudu v Kielu ze dne 11. 7. 2003, sp. zn. 6 O 13/03.

Rozhodnutí Zemského soudu v Kielu ze dne 27. 4. 2006, sp. zn. 4 O 251/05.

Spojené státy americké

Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci BMW of North America, Inc. v. Gore ze dne 20. 5. 1996, sp. zn. 517 U.S. 1.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci Exxon Shipping Co. v. Baker ze dne 25. 6. 2008, sp. zn. 554 U.S.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci Gertz v. Robert Welch ze dne 25. 6. 1974, sp. zn. 418 U.S.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci Lake Shore and Michigan Southern Railway Company v. Prentice ze dne 3. 1. 1893, sp. zn. 147 U.S.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci Pacific Mutual Life Insurance Company v. Haslip ze dne 4. 3. 1991, sp. zn. 499 U.S. 1.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci State Farm Mutual Automobile Insurance Co. v. Cambell ze dne 7. 4. 2003, sp. zn. 538 U.S.

Švýcarsko

Rozhodnutí Odvolacího soudu v Basileji ze dne 1. 12. 1989, zveřejněno v BJM 1991, 31.

Velká Británie

Rozhodnutí Court of Appeal ve věci AB v. South West Water Services Ltd. z roku 1993, sp. zn. QB 507.

Rozhodnutí Court of Appeal ve věci AT & Others v. Dulghieru ze dne 19. 2. 2009, sp. zn. EWHC 225 (QB).

Rozhodnutí Court of Appeal ve věci Thompson v. Commissioner of Police for the Metropolis ze dne 20. 2. 1997, sp. zn. QB 498.

Rozhodnutí Sněmovny lordů ve věci Benson v. Frederick z roku 1766, sp. zn. 97 Eng. Rep. 1130.

Rozhodnutí Sněmovny lordů ve věci Cassell v. Broome ze dne 23. 2. 1972, sp. zn. AC 1207.

Rozhodnutí Sněmovny lordů ve věci *Kuddus v. Chief Constable of Leicestershire* ze dne 7. 6. 2001, sp. zn. 2 AC 122.

Rozhodnutí Sněmovny lordů ve věci *Rookes v. Barnard* ze dne 21. 1. 1964, sp. zn. AC 1129.

Rozhodnutí Sněmovny lordů ve věci *Watkins v. Home Office & Others* ze dne 29. 3. 2006, sp. zn. UKHL 17.

Rozhodnutí Sněmovny lordů ve věci *Wilkes v. Wood*. z roku 1763, sp. zn. 98 Eng. Rep. 489.

Právní předpisy

Císařský patent č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský, ve znění účinném ke dni 1. ledna 1935.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. 7. 2007, o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 428/2011 Sb., účinném ke dni 31. prosince 2013.

Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 121/2000 Sb., zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Bürgerliches Gesetzbuch, německý občanský zákoník, ve znění ke dni 1. ledna 2019.

Code Civil, francouzský občanský zákoník, ve znění ke dni 1. ledna 2019.

Odborné články

BEHR, Volker. *Punitive damages* in American and German Law – Tendencies towards Approximation of Apparently Irreconcilable Concepts. *Chicago-Kent Law Review*, 2003, roč. 78, č. 1, s. 105-161.

CALANDRILLO, Steve. Penalizing Punitive damages: Why the Supreme Court Needs a Lesson in Law and Economics. *The George Washington Law Review*, 2010, roč. 78, č. 4, s. 774-821.

DOLEŽAL, Radim. Sankční funkce náhrady újmy – punitive damages v českém právu? *Právní rozhledy*, 2018, roč. 26, č. 8, s. 279-286.

HAJN, Petr. K přiměřenému zadostiučinění ve sporech o ochranu osobnosti. *Bulletin advokacie*, 2003, roč. 47, č. 4, s. 7-12.

HARKIN, Douglas. BMW of North America, Inc. v. Gore: A Trial Judge 's Guide to Jury Instructions and Judicial Review of Punitive Damage Awards. *Montana Law Review*, 1999, roč. 60, č. 2, s. 368-414.

JANEČEK, Václav. Exemplary damages: A Genuine Concept? *European Journal of Legal Studies*, 2013, roč. 6, č. 2, s. 189-206.

JANEČEK, Václav. K přípustnosti sankční náhrady škody. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 5, s. 153-157.

KLUTINOTY, Maria. Exxon Shipping Co . v. Baker: Why the Supreme Court Missed the Boat on Punitive damages. *The Akron Law Review*, 2015, roč. 43, č. 1, s. 203-245.

KOZIOL, Helmut. Punitive damages - A European Perspective. *Louisiana Law Review*, 2008, roč. 68, č. 3, s. 741-764.

MANNION, Thomas. The constitutionality of punitive damages: Pacific Mutual Life Insurance Company v. Cleopatra Haslip. *The Akron Law Review*, 1991, roč. 25, č. 1, s. 273-288.

MOSKOWITZ, Andrew. Meaning Is In The Eye Of The Beholder: BMW v. Gore And Its Potential Impact On Toxic Tort Actions Brought Under State Common Law. *Fordham Environmental Law Review*, 2011, roč. 8, č. 1, s. 221-249.

NAGY, Csongor István. Recognition and enforcement of US judgments involving punitive damages in continental Europe. *Nederlands Internationaal Privaatrecht*, 2012, roč. 30, č. 1, s. 4-11.

RYŠKA, Michal. Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 9, s. 305-308.

STREBEL, Felix. The Enforcement of Foreign Judgements and Foreign Public Law. *Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review*, 1999, roč. 21, č. 1, s. 55-129.

TOLANI, Madeleine. U.S. Punitive damages before German Courts: A Comparative Analysis with Respect to the Ordre Public. *Annual Survey of International and Comparative Law*, 2011, roč. 17, č. 1, s. 185-207.

VANLEENHOVE, Cedric. A Normative Framework for the Enforcement of U.S. Punitive damages in the European Union: Transforming the Traditional '¡No Pasarán!'. *Vermont Law Review*, 2016, roč. 41, č. 2, s. 347-403.

VLASÁK, Michal. Sankční náhrada škody na pozadí mezinárodní konference. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 24, s. 922-924.

VLASÁK, Michal. Vybrané otázky práva civilních deliktů v novém občanském zákoníku na pozadí PETL. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 15-16, s. 561-567.

ŽIVĚLOVÁ, Alexandra. Umožňuje nový občanský zákoník přiznat v řízení o náhradě nemajetkové újmy punitive damages? *Bulletin advokacie*, 2016, roč. 60, č. 4, s. 24-30.

Internetové zdroje

BAILLY, Alexandre, HARANGER, Xavier. *Coming Soon: Punitive Damages, the French Way | Les dommages-intérêts punitifs, à la française, bientôt autorisés* [online]. morganlewis.com, 5. listopad 2018 [cit. 1. února 2019]. Dostupné na <https://www.morganlewis.com/pubs/coming-soon-punitive-damages-the-french-way#_ftn1>.

COHEN, Thomas, HARBACEK, Kyle. Punitive Damage Awards in State Courts, 2005 [online]. bjs.gov, březen 2011 [cit. 24. listopadu 2018]. Dostupné na <<https://www.bjs.gov/content/pub/pdf/pdasc05.pdf>>.

CRIVELLINI, Roberto Luzi. *Punitive damages – The Court of Cassation opens the door in Italy* [online]. legalmondo.com, 25. listopad 2017 [cit. 28. ledna 2019]. Dostupné na

<<https://www.legalmondo.com/2017/11/punitive-damages-court-cassation-opens-door-italy/>>.

European Group of Tort Law [online]. [egtl.org](http://www.egtl.org), 2011 [cit. 2. února 2019]. Dostupné na <<http://www.egtl.org/>>.

FABRE, Nathalie. *Recognition and Enforcement of U.S. Judgments in France – Recent Developments* [online]. [meyerfabre.fr](http://www.meyerfabre.fr), 2012 [cit. 1. února 2019]. Dostupné na <http://www.meyerfabre.fr/uploadok/RDG4ut_pdf2.pdf>.

FAUSTEN, Thomas, HAMMESFAHR, Robert. *Punitive damages in Europe: Concern, threat or non-issue?* [online]. [biztositasizemle.hu](http://www.biztositasizemle.hu), červen 2012 [cit. 24. ledna 2019]. Dostupné na <http://www.biztositasizemle.hu/files/201206/punitive_damage_in_europe.pdf>.

KÚHN, Zdeněk. *Má mít náhrada škody v soukromém právu sankční funkci?* [online]. jinepravo.blogspot.cz, 23. října 2007 [cit. 16. října 2017]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.cz/2007/10/m-mt-nhrada-kody-v-soukromm-prvu-sankn.html>>.

LAW COMMISSION. *AGGRAVATED, EXEMPLARY AND RESTITUTIONARY DAMAGES* [online]. [lawcom.gov.uk](http://www.lawcom.gov.uk), 11. září 1997 [cit. 29. října 2018]. Dostupné na <<http://www.lawcom.gov.uk/app/uploads/2015/04/LC247.pdf>>.

LICARI, Francois-Xavier. *La compatibilité de principe des punitive damages avec l'ordre public international: une décision en trompe-l'œil fe la Cour de Cassation?* [online]. [academia.edu](http://www.academia.edu), 10. únor 2011 [cit. 29. ledna 2019]. Dostupné na <http://www.academia.edu/26950042/La_compatibilit%C3%A9_de_principe_des_punitive_damages_avec_l_ordre_public_international_une_d%C3%A9cision_en_trompe-l_oeil_de_la_Cour_de_cassation_>.

PETRONIO, Francesca a kol. *Italy Admits Punitive Damages* [online]. [paulhastings.com](http://www.paulhastings.com), 18. červenec 2017 [cit. 28. ledna 2019]. Dostupné na <http://www.paulhastings.com/publication-items/details/?id=b7cfec69-2334-6428-811c-ff00004cbded#_edn13>.

VOLNÝ, Karel. *Cena zvláštní obliby v občanském zákoníku.* [online]. [epravo.cz](http://www.epravo.cz), 17. února 2015 [cit. 18. února 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/cena-zvlastni-obliby-v-obcanskem-zakoniku-96906.html>>.

Ostatní

JANEČEK, Václav. *Sankční aspekty náhrady škody (právně komparativní analýza)*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013. 66 s.

KAVĚNA, Martin, BARTOŠKOVÁ, Petra. *Parlamentní Institut: Sankční funkce náhrady škody – srovnávací studie č. 5.337*, 2013, 17 s.

ŽIVĚLOVÁ, Alexandra. *Aplikace institutu punitive damages v českém právním řádu*. Rigorózní práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, 2015. 143 s.

Shrnutí

Diplomová práce se zabývá sankční funkcí náhrady škody v souvislosti s účinností NOZ. Nejprve pojednává o funkcích náhrady škody obecně, následně se zaměřuje na sankční pojetí náhrady škody v angloamerické právní kultuře, reprezentované především instituty *exemplary damages* a *punitive damages*. Poté hodnotí přístup k sankčnímu pojetí náhrady škody ve vybraných západoevropských státech. Do práce je také promítnut přístup české judikatury k této problematice a následně zhodnocení jednotlivých ustanovení NOZ indikujících sankční charakter. Na závěr je shrnuto, v jakých případech a za jakých podmínek má v českém právním řádu náhrada škody sankční funkci.

Klíčová slova

nový občanský zákoník - náhrada škody – funkce náhrady škody – punitive damages – přiměřené zadostiučinění – škoda – nemajetková újma

Summary

This thesis aims to deal with a penalty function of compensatory damages in context of the new Civil Code coming into force. Initially, it focuses on functions of compensatory damages in general. Subsequently, the work fastens on penalty conception of compensatory damages in Anglo-American legal culture, represented by legal institutes such as *exemplary damages* and *punitive damages*. After that, the thesis assesses the approach to penalty concept of compensatory damages in selected Western European countries. The attitude of the Czech jurisprudence towards targetted issue is included in the thesis, as well as the evaluation of the particular provisions of the new Civil Code implying the penalty aspect. To conclude, the work resumes the specific cases where the application of penalty function of compensatory damage is presumed by the Czech legal order.

Key words

new Civil Code – compensation – function of compensation – punitive damages – adequate compensation – damage – non-material loss